

TERITORIJALNA STRATEGIJA
RAZVOJA OTOKA
ŠIBENSKO-KNINSKE
ŽUPANIJE

Srpanj 2023.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Zemljopisno područje koje TS obuhvaća	4
3. Analiza razvojnih potreba i potencijala otočnog područja	9
3.1. Društvo	12
3.2. Gospodarstvo	14
3.3. Kulturna baština i usluge	23
3.4. Zaštita prirode i okoliša	25
3.5. Čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije	29
3.6. Ostale teme od važnosti za otoke	31
4. Područja ulaganja TS-a	35
5. Opis integriranog pristupa rješavanju utvrđenih razvojnih potreba i potencijala	44
6. Uključenost partnera ili Opis sudjelovanja partnera u pripremi TS-a	46
7. Financijski okvir	50
8. Okvir za praćenje provedbe TS-a	52

SKRAĆENICE

Radi olakšanog čitanja teksta za različite pojmove poput mjernih jedinica, naziva organizacija, projekata, iterativnih riječi i sl. korištene su skraćenice. Popis svih skraćenica dan je u nastavku:

<i>skraćenica</i>	<i>značenje</i>
CPR	Uredba o zajedničkim odredbama
ITP	Integrirani teritorijalni program
JLS	Jedinica lokalne samouprave
NPRO	Nacionalni plan razvoja otoka 2021.–2027.
NRS	Nacionalna razvojna strategija
Mbit/s	Megabit po sekundi
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
NP	Nacionalni park
PZZ	Primarna zdravstvena skrb
RH	Republika Hrvatska
st/km ²	Broj stanovnika na km ²
ŠKŽ	Šibensko–kninska županija
TS	Teritorijalna strategija

1. Uvod

Integrirani teritorijalni program 2021.–2027. (dalje u tekstu: ITP) je jedan usvojenih programa Republike Hrvatske u okviru kohezijske politike Europske unije. ITP se zasniva na teritorijalnom pristupu i usmjerenju na rješavanje specifičnih problema i izazova na lokalnoj i regionalnoj razini, što predstavlja novi pristup u odnosu na financijsko razdoblje 2014. - 2020. godine. Usmjeren je prema jačanju regionalnog gospodarstva putem procesa industrijske tranzicije regija, ulaganja u razvoj pametnih i održivih gradova te razvoja pametnih i održivih otoka. Otočnom razvoju se u ITP-u pristupa na multi-tematski i multi-sektorski način čime se odgovara na specifičnosti otoka identificiranjem ključnih područja djelovanja te otvaranjem mogućnosti za provedbu ciljanih intervencija i rješavanje lokalnih potreba na otocima.

Teritorijalna strategija razvoja otoka Šibensko-kninske županije kao strateški i operativni dokument jedan je od glavnih preduvjeta za provedbu ITP-a na otocima u sastavu županije. Obveza izrade teritorijalne strategije proizlazi iz članka 28. Uredbe o zajedničkim odredbama (Common Provisions Regulation; dalje u tekstu: CPR), a člankom 29. CPR-a definirani su obvezni elementi koje teritorijalna strategija mora sadržavati. Kako bi se osigurala primjena odredbe iz članka 26. Zakona o otocima (NN 116/18, 73/20 i 70/21) „Obalno-otočna jedinica područne (regionalne) samouprave u plan razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave uključuje plan razvoja otoka“, te u cilju ujednačenosti u izradi TS-ova, isti se izrađuju kao dodatak Planu razvoja Šibensko-kninske županije u okviru postupka izrade dopune Plana razvoja, u skladu sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN, 123/17, 151/22).

U pogledu područja ulaganja koja se u teritorijalnoj strategiji definiraju, ista je u skladu s Nacionalnim planom razvoja otoka za razdoblje od 2021. do 2027. te doprinosi operacijama predviđenima kroz posebni cilj ITP-a 5(ii) „Poticanje integriranog i uključivog lokalnog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana“. Programom su definirana sljedeća područja ulaganja:

- unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima,
- održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora,
- valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima,
- poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima.

S obzirom na specifične razvojne potrebe, važnost integriranog pristupa otočnom razvoju prepoznata je i prilikom same izrade Plana razvoja Šibensko-kninske županije 2021.-2027. g., stoga se svojim sadržajem, strateškim aktivnostima i posebnim ciljevima nadovezuje na Nacionalni plan razvoja otoka 2021.-2027. g. Prilikom izrade Teritorijalne strategije, elementi dokumenta razvijani su na način da prate Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030., Nacionalni plan razvoja otoka i Plan razvoja županije.

Teritorijalna strategija izrađena je na temelju znanja, kapaciteta i iskustva Šibensko-kninske županije te regionalnog koordinатора Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, u suradnji s otočnim partnerstvom kao radnom skupinom koja uključuje otočne dionike. Participativnim pristupom u izradi teritorijalne strategije te pristupom odozdo prema gore, predstavnici otočne zajednice izravno su utjecali na odabir područja ulaganja i kreiranje smjerova razvoja za svoje otoke. Na taj se način ujedno pruža doprinos jačanju društvene kohezije i kapaciteta za strateško planiranje i provedbu projekata unutar otočne zajednice. Kroz izradu strategije, odgovara se na mnoge specifične izazove

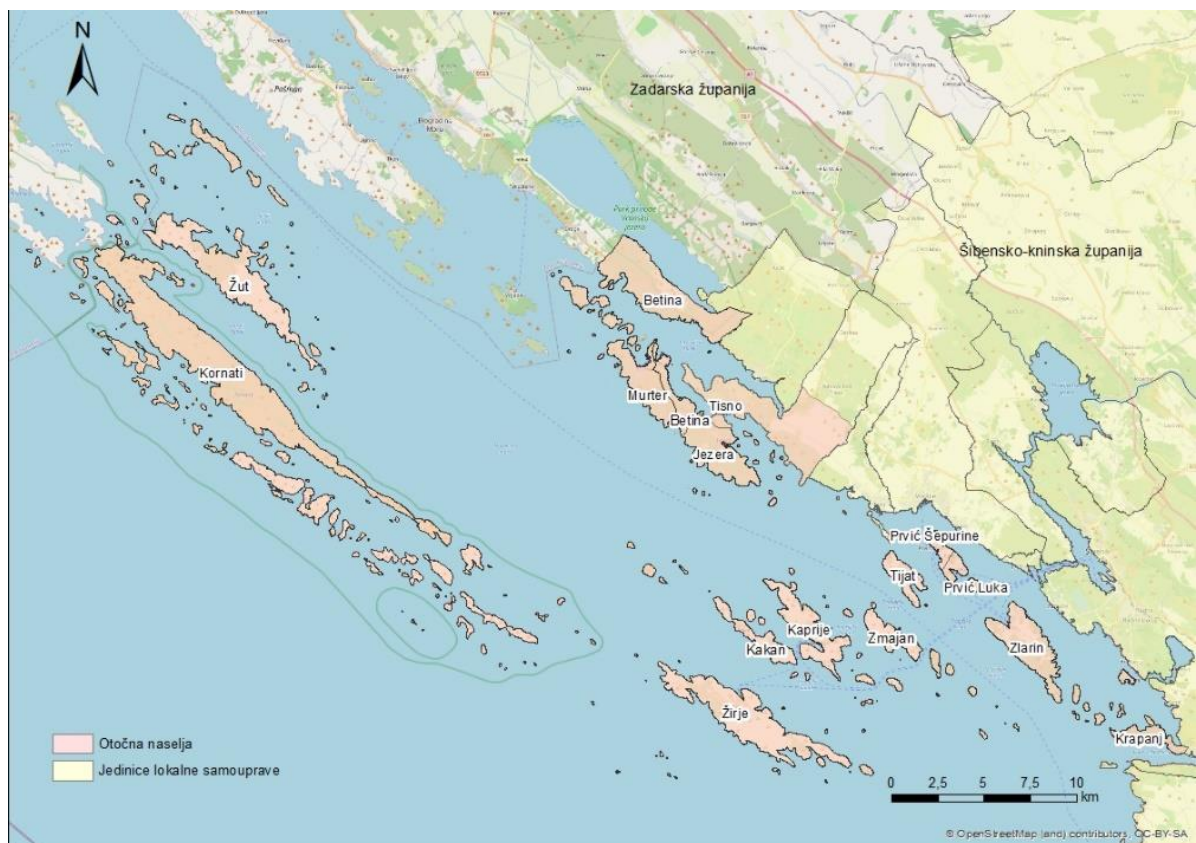
otoka Šibensko-kninske županije, identificiranjem ključnih područja djelovanja te otvaranjem mogućnosti za provedbu ciljanih intervencija i rješavanje lokalnih potreba. Stvaranje snažnih partnerstava, kako između dionika uključenih u razvoj otoka tako i s dionicima izvan njih, također je jedan od važnih čimbenika uspješnosti provedbe Teritorijalne strategije.

2. Zemljopisno područje koje TS obuhvaća

Šibensko-kninska županija jedna je od sedam jadranskih županija te je deveta županija po veličini u Republici Hrvatskoj. Na sjeveru graniči sa Zadarskom, a na jugu Splitsko-dalmatinskom županijom. Ukupna površina županije iznosi 5.670 km². To uključuje 2.994 km² kopnene površine, odnosno 5,3% kopnenog teritorija RH, i otočno područje s morem, koje se proteže na 2.676 km², odnosno na 8,6% teritorija hrvatskog obalnog mora. Najrazvedeniji dio hrvatske obale Jadranskog mora pripada upravo Šibensko-kninskoj županiji. Otoke šibenskog arhipelaga karakterizira dinarski smjer pružanja SZ-JI. U skladu s tim, i konfiguraciju terena na otocima šibenskog arhipelaga, tj. reljefne oblike (udoline i hrptove), karakterizira izduženost i paralelizam navedenog smjera pružanja. Visinska razvedenost otoka vrlo je raznolika, od najnižeg Krapnja (visokog tek 7 m) do najvišeg Zlarina (vrh Klepac 169 m).

Šibensko-kninska županija obuhvaća 259 otoka, otočića i hridi, od kojih je **sedam stalno naseljenih otoka** (2,7%) i to Zlarin, Žirje, Prvić, Kaprije, Krapanj, Murter i Kornat. Gradovi i općine koji su teritorijalno nadležni za naseljene otoke ŠKŽ su redom:

- Grad Šibenik za otoke Žirje, Kaprije, Zlarin i Krapanj,
- Grad Vodice za otok Prvić,
- Općina Murter – Kornati za dio otoka Murter i otok Kornat,
- Općina Tisno za dio otoka Murter.

Sl. 1: Kartografski prikaz naselja otoka Šibensko-kninske županije

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica, 2013.

Prema udaljenosti od kopna naseljeni otoci razvrstani su u četiri skupine, i to u pučinske otoke koji su najudaljeniji od kopna u koje spadaju otoci Žirje i Kornat, zatim kanalske otoke koji su srednje udaljeni od kopna u koje spada samo otok Kaprije, zatim priobalne otoke koji su najbliže kopnu u koje spadaju otok Prvić i Zlarin te otočić Krapanj te premoštene otoke koji su s kopnom povezani mostom u koje spada samo otok Murter. U otoke sa specifičnim položajem spadaju svi naseljeni otoci osim otoka Murtera.

Tab. 1. Opći podaci naseljenih otoka Šibensko – kninske županije

Naziv otoka	Kategorija	Površina (m2)	Razvrstavanje prema udaljenosti od kopna	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.	Jedinica lokalne samouprave
Kornat	Otok	32.463,82	Pučinski	19	14	Općina Murter - Kornati
Murter	Otok	17.577,98	Premošteni	4.895	4.628	Općina Murter - Kornati i Općina Tisno (uključujući i kopneni dio naselja Tisno)
Žirje	Otok	15.079,72	Pučinski	103	147	Grad Šibenik
Zlarin	Otok	8.047,62	Priobalni	284	293	Grad Šibenik
Kaprije	Otok	7.119,32	Kanalski	189	186	Grad Šibenik
Prvić	Otok	2.407,03	Priobalni	403	400	Grad Vodice
Krapanj	Otočić	356,14	Priobalni	170	166	Grad Šibenik
		83.051,63		6.063	5.834	

Izvor: Registar otoka i Državni zavod za statistiku (2021.)

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine na hrvatskim otocima živjelo je ukupno 132.756 stanovnika, s gustoćom naseljenosti od 38,9 st/km². Od ukupnog broja otočnog stanovništva u Republici Hrvatskoj, na naseljenim otocima Šibensko–kninske županije živjelo je svega 5% stanovnika, točnije 6.063, s tim da se gustoća naseljenosti kretala od 0,6 st/km² kod otoka Kornata pa do čak 472 st/km² kod otoka Krapnja. U starosnoj skupini od 0-14 godina na otocima Šibensko–kninske županije živjelo je 718 osoba, od 15-64 živjelo je 3.730 osoba te od 64 i više 1.615 osoba, od čega 3.015 muškaraca i 3.048 žena. U promatranom razdoblju od 50 godina (1961.-2011.) otoci Šibensko–kninske županije iskazuju trend demografskog izumiranja te iseljavanja stanovništva budući da se postotak stanovništva u dobi od 0-14 godina u tom periodu smanjio za 13,35 postotnih bodova, a udio stanovništva u dobi iznad 65 godina povećao za 12,98 postotnih bodova.

Prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2021., na naseljenim otocima Šibensko-kninske županije živi 5.834¹ stanovnika što ukazuje na pad broja stanovnika otoka, koji iznosi ukupno 7,93% u odnosu na 2011. godinu. Iako je zamjetan pad broja stanovnika na otocima, on je ipak manji od pada broja stanovnika u Šibensko-kninskoj županiji, koji iznosi 11,66%, što prividno² ukazuje na to da su na otocima izraženi manje negativni demografski trendovi nego u ostatku županije. Promjene u demografskim pokazateljima na otocima rezultat su prirodnog i prostornog kretanja stanovništva, a podatci DZS-a u nastavku upućuju na promjene u broju rođenih i umrlih. U razdoblju od 2017.–2021. godine, na otocima Žirje i Zlarin nije zabilježeno niti jedno rođenje, a na otocima Kornat i Krapanj je u promatranom razdoblju rođena po jedna osoba. S druge strane, svi otoci u navedenom periodu bilježe visok broj umrlih u odnosu na broj rođenih. Promatrajući prostorno kretanje, od ukupno 11 naselja na otocima Šibensko-kninske županije trend iseljavanja vidljiv je u ukupno 7 naselja od kojih najveću stopu iseljavanja imaju Kornati (27%), Prvić Luka (10%) i Jezera (10%). Međutim, u usporedbi s popisom stanovnika iz 2011. godine kod određenih naselja vidljiva je pozitivna stopa migracije. Najveću stopu doseljavanja, čak 30% stanovnika više, ima Žirje, dok je kod ostalih mjesta to malo manje izraženo – Prvić Šepurine (6%), Zlarin (4%) te Betina (3%). Na stope iseljavanja i doseljavanja zasigurno utječe razina kvalitete životnih uvjeta za mlade koji su u potrazi za poslom kako bi se situirali i izgradili obitelj. Također, pretpostavka je da do mogućeg porasta naseljenosti dolazi uslijed naseljavanja umirovljenih osoba iz grada na otok koji su porijeklom sa otoka Šibensko-kninske županije ili na otocima posjeduju objekt u svom vlasništvu.

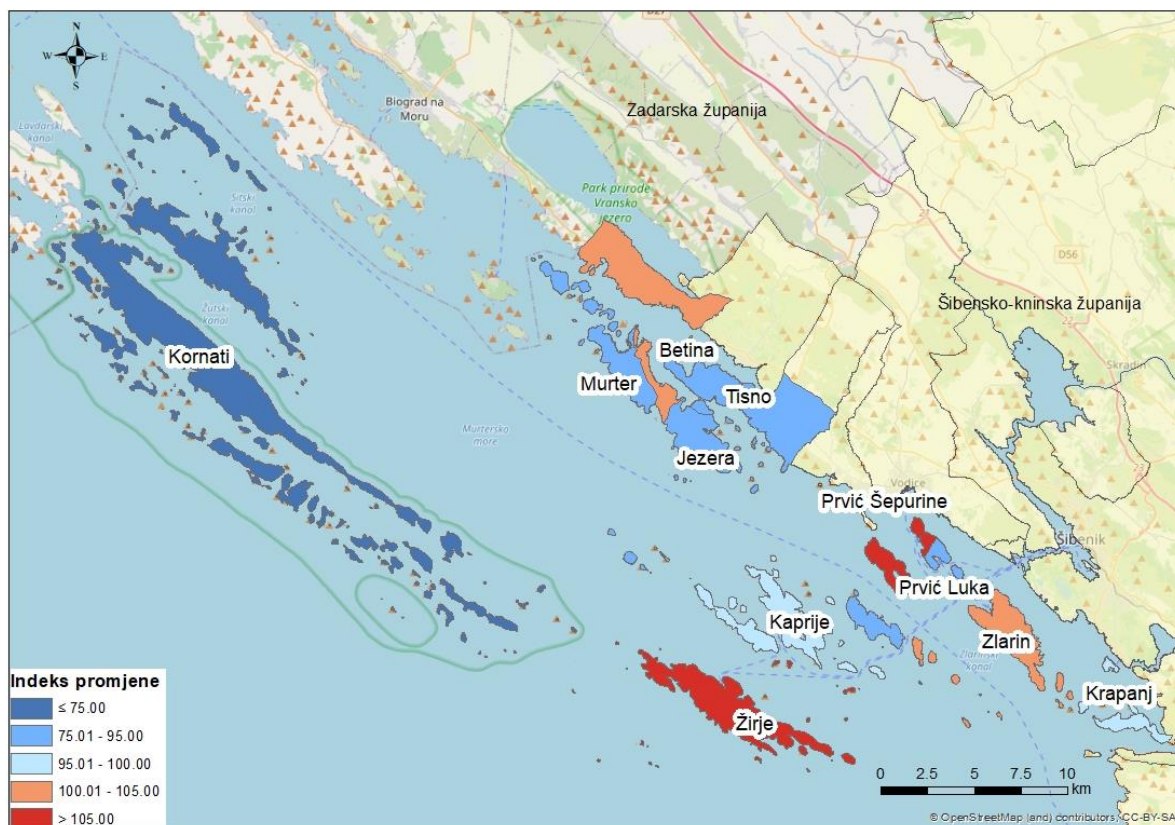
No, unatoč pozitivnoj stopi doseljavanja prema podacima popisa iz 2021. godine sva naselja osim Prvić Luke bilježe pogoršanje indeksa starosti. Vrijednost indeksa starosti najnegativnija je na Kornatima gdje prema popisu iz 2021. godine nema stanovnika u dobi do 19 godina, te na otoku Žirju gdje je upisan samo jedan stanovnik u dobi do 19 godina, dok je starijih od 60 zabilježeno 106 što upućuje na izražen proces demografske regresije i izumiranja. Prema starosnim skupinama na otocima Šibensko-kninske županije prema popisu iz 2021. godine živi 659 osoba u dobi od 0 do 14 godina, u dobi od 15 do 64 godine 3.162 osobe dok u skupini starijoj od 64 godine živi 2.013 osoba. Od ukupno 5.834 stanovnika 2.951 osoba su žene, dok je 2.883 osobe muškog spola. U razdoblju od prošlog popisa stanovništva 2011. godine do popisa napravljenog 2021. godine vidljiv je sporiji nastavak trenda demografskog izumiranja i emigracije s otoka budući da se broj stanovnika u dobi od 0 do 14 godina u periodu od 2011. godine do 2021. godine smanjio za 8,2 % dok se populacija stanovništva starijeg od 65 godina povećala za približno 24,6%.

¹ Potrebno je istaknuti da su prilikom usporedbe rezultata Popisa stanovnika iz 2011. i 2021. godine uzeti kompletni podaci o stanovništvu mjesta Tisno u općini Tisno zbog njegovog specifičnog geografskog položaja gdje se dio naselja nalazi na otoku Murteru, a dio na kopnu.

² Prema Lajiću (2013.), na otocima je česta pojava tzv. Fiktivnog stanovništva; brojni vlasnici kuća za odmor na otocima navode otočna mjesta kao lokacije pretežnog mjesta stanovanja iako u njemu ne borave tokom većeg dijela godine

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, pozitivan indeks promjene broja stanovnika (Sl. 2) zabilježen je u naseljima Žirje (142,7), Prvić Šepurine (105,4), Zlarin (103,2) i Betina (103,01), dok je u ostalim naseljima zabilježen negativan indeks promjene, a najnegativnije pokazatelje imaju naselja Kornati (73,7) i Jezera (90,1).

Službene podatke o kretanju stanovništva na otocima potrebno je promatrati i u kontekstu pojave kontingenta „fiktivnog stanovništva“, odnosno opredjeljenje brojnih vlasnika kuća za odmor za otočna mjesta kao lokacije pretežnog mjesta stanovanja premda u njemu ne borave tijekom većeg dijela godine (Lajić, 2013), što posljedično utječe na sliku općeg kretanja stanovništva otoka Šibensko-kninske županije.

Sl. 2: Indeks promjene broja stanovnika 2021./2011.

Izvor: Državni zavod za statistiku (2011., 2021.)

Od ukupno 259 otoka, otočića i hridi na području Šibensko-kninske županije, uz sedam stalno nastanjenih otoka, njih 17 je povremeno naseljeno. Među povremeno naseljenima se ističu Blitvenica, Obonjan i Žut. Otočić Blitvenica je najistureniji otok Šibenskog arhipelaga, povremeno je naseljen od strane stručnog osoblja zaduženog za održavanje svjetionika. Otok Obonjan i otok Žut su iznimno turistički poznate destinacije te su naseljene tijekom trajanja ljetne sezone. Također, sezonsku naseljenost ima određen broj otoka Kornatske skupine i Žutsko-sitske skupine. Od nenaseljenih otoka ističe se otok Logorun na kojem postoji tradicija uzgoja magaraca. Na određenim nenaseljenim otocima koji nisu u vlasništvu države odvija se gospodarska aktivnost poput uzgoja maslina ili ispaše stoke.

Demografska kretanja na otocima Republike Hrvatske, pa tako i na otocima šibenskog arhipelaga, u velikoj su mjeri odraz centralnih funkcija na tim otocima koje omogućuju stanovništvu uvjete za kvalitetan život i obavljanje svakodnevnih djelatnosti. U narednom dijelu analize provedena je

kategorizacija otočnih naselja Šibensko-kninske županije prema zastupljenosti osnovnih grupa centralnih funkcija.

Centralne funkcije obuhvaćaju skup uslužnih djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora koje osim potrebama vlastitog stanovništva služe i stanovništvu okolnih naselja, a zbog različite koncentracije sadržaja funkcija u prostoru formira se hijerarhija naselja i njihova gravitacijska područja (Malić, 1991). Kod određivanja opremljenosti naselja hrvatskih otoka centralnim funkcijama primjenjuje se kvantitativni pristup koji obuhvaća određivanje vrste i broja centralnih funkcija, točnije, analizu opremljenosti svakog pojedinačnog otočnog naselja hijerarhijski rangiranim sadržajima centralnih funkcija te rangiranje naselja s obzirom na (ne)zastupljenost pojedinih sadržaja. Analiza obuhvaća šest osnovnih skupina centralnih funkcija koje služe zadovoljavanju potreba vlastitog te stanovništva okolnog gravitacijskog područja, a to su: „Uprava“, „Obrazovanje“, „Zdravstvo“, „Opskrba“, „Financijsko poslovanje“ te „Pošta i telekomunikacije“.³ Kod određivanja centraliteta naselja otočnog prostora Hrvatske definirano je pet stupnjeva centraliteta naselja:

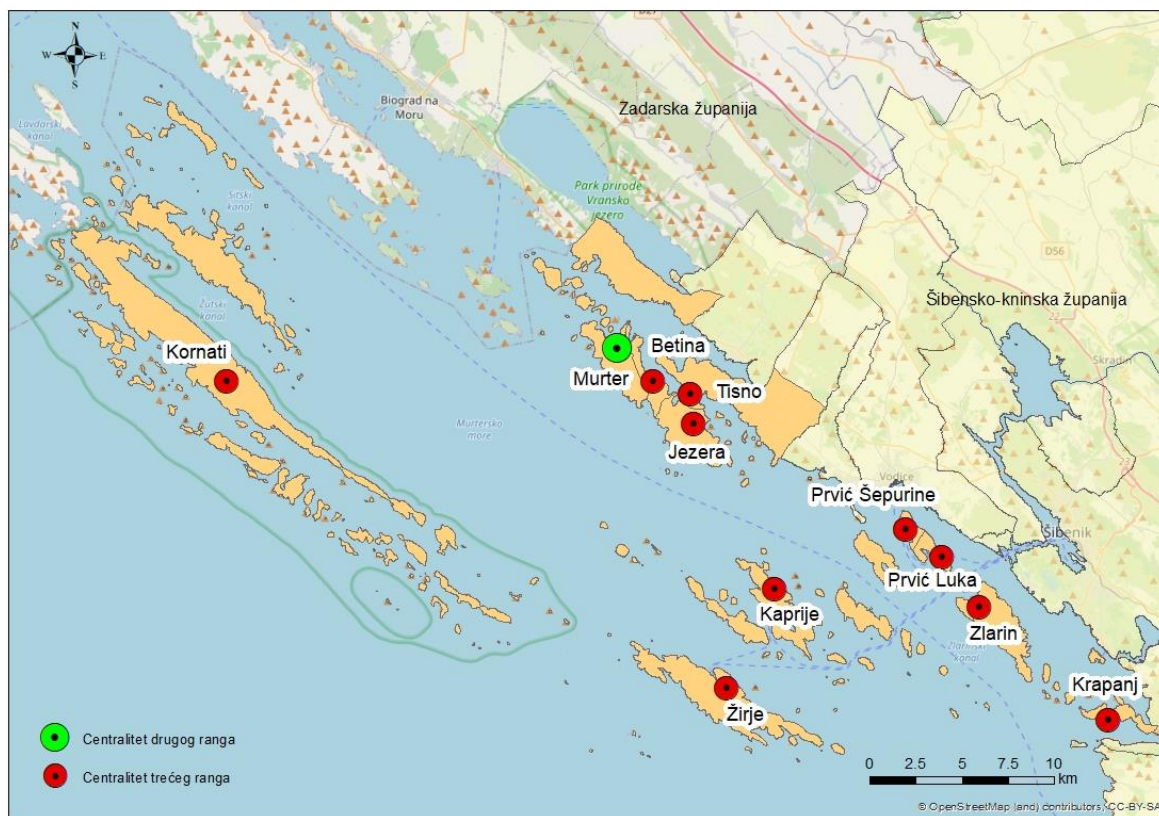
- „Bez centraliteta“ – naselja koja ne sadrže niti jedan sadržaj osnovnih funkcija;
- „Nedostatni centralitet“ – naselja koja sadrže jedan do dva sadržaja i to: poštanski ured i/ili market;
- „Centralitet trećeg ranga“ – naselja koja sadrže tri do četiri sadržaja i to: market i/ili poštanski ured i/ili područnu školu i/ili bankomat i/ili liječnik specijalist obiteljske medicine;
- „Centralitet drugog ranga“ – naselja koja sadrže minimalno pet sadržaja, ali barem dva sadržaja višeg hijerarhijskog ranga u odnosu na prethodnu skupinu i to: supermarket, poštanski ured, poslovnicu banke, osnovnu školu, specijaliziranog liječnika te sjedište jedinice lokalne samouprave;
- „Centralitet prvog ranga“ – naselja koja sadrže svih šest sadržaja centralnih funkcija, ali barem tri sadržaja višeg ranga u odnosu na prethodnu skupinu te barem jedan dodatni sadržaj iz funkcije „Uprava“, osim sjedišta jedinice lokalne samouprave.

Otočna naselja Šibensko-kninske županije prema navedenoj metodologiji spadaju u dvije skupine:

1. Centralitet drugog ranga: Murter,
2. Centralitet trećeg ranga: Betina, Jezera, Kaprije, Krapanj, Murter, Prvić Luka, Prvić Šepurine, Tisno, Zlarin i Žirje.

Navedeno upućuje kako su zastupljeni tek neki od temeljnih sadržaja centralnih funkcija najnižeg hijerarhijskog ranga, a navedene funkcije podmiruju tek djelomično potrebe lokalnog stanovništva tako da su u najvećoj mjeri funkcionalno usmjereni prema gravitacijskim kopnenim centrima kojima ujedno administrativno pripadaju.

³ Funkcija „Uprava“ obuhvaća sljedeće sadržaje: Policijske postaje, urede državne uprave, općinske sudove i sjedišta jedinica lokalnih samouprava koji nisu hijerarhijski uvjetovani, međutim u navedenoj analizi indikator su diferencijacije naselja najvišeg ranga centraliteta. Funkcija „Obrazovanje“ analizirana je prema zakonski osnovanoj hijerarhiji sadržaja područnih škola, osnovnih škola te srednjih škola. Funkcija „Zdravstvo“ analizirana je prema zakonski uvjetovanoj hijerarhijskoj podjeli na primarnu zdravstvenu zaštitu, odnosno postojanje sadržaja liječnika specijalista obiteljske medicine, zatim sekundarnu zdravstvenu zaštitu, tj. postojanje određenih specijaliziranih liječnika te postojanje ljekarne u pojedinim naseljima. Funkcija „Opskrba“ hijerarhijski je razmatrana kroz analizu lokacija prodavaonica prema tipu i veličini, odnosno postojanja najjednostavnijih i površinom najmanjih trgovina (marketa), zatim površinom većih i prodajnim artiklima raznolikijih supermarketa te najvećih hipermarketa. Funkcijom „Financijsko poslovanje“ određeni su sadržaji bankomata, poslovnica banaka te poslovnica FINA-e dok je u sklopu funkcije „Pošta i telekomunikacije“ razmatrano postojanje sadržaja.

Sl. 3: Centralitet naselja otoka Šibensko-kninske županije

Izvor: DZS (2021.), Marinović (2020)

3. Analiza razvojnih potreba i potencijala otočnog područja

Otoci Šibensko-kninske županije suočeni s razvojnim izazovima koji proizlaze iz nepovoljnih demografskih pokazatelja većine otoka, rijetke naseljenosti, ograničene dostupnosti javnih usluga i infrastrukture te slabe opskrbljenosti centralnim funkcijama zbog kojih postoji učestala potreba za putovanjima na kopno. Također, kao vrlo bitni razvojni problemi otoka ističu se i slaba prometna povezanost otoka s kopnom te međusobno, degradacija okoliša uslijed onečišćenja mora te izloženost klimatskim promjenama, ograničenja u opskrbi energijom i vodom te neadekvatna infrastruktura za odvodnju otpadnih voda.

Slaba prometna povezanost otoka s kopnom te međusobno otežava pristup zdravstvenoj skrbi i obrazovanju, što bi se moglo djelomično nadomjestiti primjenom telemedicine i učenja na daljinu, što još uvijek nije u potpunosti provedeno zbog ograničene dostupnosti IKT infrastrukture na otocima. Otoci se također suočavaju sa slabijim odgojno-obrazovnim uvjetima i to zbog nedostatka infrastrukture za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Unatoč unaprjeđenju dostupnosti ranog i predškolskog odgoja općenito na razini otoka, svi otoci s iznimkom Murtera i pripadajućih naselja Betine, Jezera, Murtera i Tisnog nemaju organizirano predškolsko obrazovanje na svom području, dok je osnovno školstvo razvijeno također samo na području otoka Murtera.

Njegovanje tradicionalnih djelatnosti (koraljstvo, spužarstvo, ribolov i poljoprivreda), uz jačanje turističke valorizacije otoka s naglaskom na kulturnu baštinu i kulturni turizam potencijali su otočnog razvoja, koje je potrebno usmjeravati i razvijati u duhu održivosti, očuvanja temeljnih otočnih resursa, uz istovremeno ublažavanje efekata sezonalnosti ekonomske aktivnosti.

Klimatske promjene predstavljaju izazov u razvoju svih otoka, bez obzira na njihovu veličinu, položaj i stupanj razvoja. Najveći izazov je globalni porast temperature zraka i mora te porast razine mora koji dovode do promjena u otočnim ekosustavima i istodobno uzrokuju češće prirodne katastrofe poput suša, požara i poplava, čime se ugrožava i sigurnost života na otoku, a što iziskuje unaprjeđenje protupožarnih aktivnosti i aktivnosti civilne zaštite. Iako su otoci Šibensko-kninske županije rijetko naseljeni, tijekom vrhunca turističke sezone (u ljetnim mjesecima), broj posjetitelja otoka višestruko premašuje broj stanovnika. Navedeno predstavlja veliki pritisak na otočnu infrastrukturu i okoliš.

Opskrba otoka energijom odvija se putem podmorskih kanala, kojima je zbog dotrajalosti potrebna zamjena, što zahtijeva značajna financijska sredstva. Dodatan izazov predstavlja povećana potražnja za električnom energijom tijekom vrhunca sezone, kada se često događaju prekidi u opskrbi električnom energijom. Istodobno, svi otoci imaju velik potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (sunce, energija valova) zahvaljujući svojoj izloženosti vjetrovima, djelovanju valova i sunčevoj svjetlosti, međutim, njihov je resurs gotovo neiskorišten. U ljetnim mjesecima, uslijed porasta broja turista i privremenih rezidenata na otocima također dolazi do pojave da su potrebe za vodom višestruke i često dostižu vršne vrijednosti, zbog čega je otežano osiguravanje dovoljnih količina vode namijenjene za ljudsku potrošnju. Kućanstva kao i subjekti u gospodarstvu nerijetko nemaju dovoljnu razinu pristupa pitkoj vodi, zbog čega postoji potreba i za implementacijom desalinizatora.

Tab. 2. Razvojne potrebe i potencijali otoka Šibensko-kninske županije

Naziv otoka	Razvojne potrebe	Razvojni potencijali
Krapanj	– Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe i vodoopskrbe – Unaprjeđenje sustava zbrinjavanja krutog otpada – Unaprjeđenje sustava odvodnje – Unaprjeđenje zdravstvene skrbi	– Oslonac na turizam zasnovan na spužvarstvu i podmorskim aktivnostima – Krapanj kao središte morskog parka i Centra za podmorje – Razvoj obiteljskih hotela i privatnog smještaja
Zlarin	– Povećanje broja stanovnika mlađih dobni skupina – Unaprjeđenje učestalosti i kvalitete prometnih veza s kopnom – Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe i vodoopskrbe – Unaprjeđenje sustava zbrinjavanja krutog otpada – Unaprjeđenje sustava odvodnje – Unaprjeđenje zdravstvene skrbi – Unaprjeđenje socijalne skrbi (briga za starije otočane) – Uvođenje širokopojasnog interneta	– Oslonac na koraljarstvo i ostalu tradiciju otoka – Projekt „Zlarin prvi otok u RH bez plastike“ – Potapanje starih brodova u funkciji športsko-turističkog razvoja ronilaštva – Hrvatski centar koralja Zlarin u funkciji razvoja izletničkog turizma – Razvoj obiteljskih hotela i privatnog smještaja – Stimuliranje razvoja maslinarstva – Stimuliranje razvoja ribarstva – Razvoj obrtništva – Zlarin kao „pametni otok“ – Korištenje obnovljivih izvora energije (solarna energija uslijed visoke insolacije)
Prvić	– Povećanje broja stanovnika mlađih dobni skupina – Unaprjeđenje povezivanja otoka u smislu povećanja turističke ponude i sigurnosti života na otoku (zdravstvene usluge, spašavanje, protupožarne aktivnosti) – Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe i vodoopskrbe – Povećanje broja vezova	– Oslonac na Turizam -razvoj privatnog smještaja i obiteljskih hotela – Nautički turizam – Objekte u vlasništvu Grada Vodica provesti gospodarskoj svrsi – Memorijalni centar Faust Vrančić u funkciji razvoja izletničkog turizma – Revitalizacija maslinarstva – Revitalizacija ovčarstva na otocima Zmajan i

	- Unaprjeđenje sustava zbrinjavanja krutog otpada - Unaprjeđenje sustava odvodnje (ne postoji kanalizacijska mreža) - Unaprjeđenje zdravstvene skrbi - Unaprjeđenje socijalne skrbi (briga za starije otočane) - Unaprjeđenje telekomunikacijskih veza (Internet)	Tijat - Revitalizacija vinogradarstva i povrtlarstva - Prvić kao „pametni otok“ - Uvođenje širokopojasnog interneta - Korištenje obnovljivih izvora energije - Korištenje EU fondova za daljnji razvoj - Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede
Kaprije	- Zaustavljanje negativnih demografskih trendova - Rješavanje pitanja vodoopskrbe - Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe - Unaprjeđenje funkcionalnosti trajektne luke - Zbrinjavanje tekućeg otpada (crne jame) - Rješavanje zbrinjavanja krutog otpada - Unaprjeđenje zdravstvene skrbi - Unaprjeđenje socijalne skrbi (briga za starije otočane) - Unaprjeđenje telekomunikacijskih veza (Internet) - Izgradnja trajektnog pristupa	- Oslonac na Turizam -razvoj privatnog smještaja i obiteljskih hotela - Razvoj ugostiteljstva i ponuda autohtonih plodova zemlje i mora - Razvoj nautičkog turizma - Revitalizacija maslinarstva - Projekt uređenja uljare - Razvoj uslužnih djelatnosti za nautičare - Kaprije kao „pametni otok“ - Uvođenje širokopojasnog interneta - Korištenje obnovljivih izvora energije
Žirje	- Zaustavljanje negativnih demografskih trendova - Rješavanje pitanja vodoopskrbe - Zbrinjavanje tekućeg otpada (crne jame) - Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe - Izgradnja parkirališta i heliodroma - Rješavanje zbrinjavanja krutog otpada - Unaprjeđenje zdravstvene skrbi - Unaprjeđenje socijalne skrbi (briga za starije otočane, koji čine 2/3 ukupnog stanovništva)	- „Vrata“ Nacionalnog parka Kornati - Razvoj privatnog turističkog smještaja - Razvoj nautičkog turizma - Ponuda autohtonih plodova zemlje i mora - Razvoj marikulture - Razvoj uslužnih djelatnosti za nautičare - Žirje kao „pametni otok“ - Uvođenje širokopojasnog interneta - Korištenje obnovljivih izvora energije (sunce, energija valova)
Murter	- Oporavak primarnih djelatnosti (zemljoradnja, ribarstvo i sl.) - Smanjivanje sezonalnosti turističkog poslovanja - Zbrinjavanje tekućeg otpada (crne jame) - Unaprjeđenje sustava elektroopskrbe - Razvijanje vodne infrastrukture - Sanacija nelegalnih odlagališta otpada i izgradnja centra za zbrinjavanje otpada - Rješavanje zbrinjavanja krutog otpada - Povećanje osviještenosti stanovništva o zaštiti okoliša, uključujući i zaštitu od svjetlosnog zagađenja - Povećanje broja radno sposobnog stanovništva - Unaprjeđenje zdravstvene skrbi - Onečišćenje okoliša (tlo, zrak, voda) - Prilagodba klimatskim promjenama - Klimatske promjene - Demografska obnova - Unaprjeđenje socijalne skrbi (briga za starije otočane)	- Nacionalni park Kornati i Žutsko-sitski otoci - Razvoj hotelskog smještaja više kvalitete - Razvoj nautičkog turizma - Ponuda autohtonih plodova zemlje i mora - Korištenje EU fondova i nacionalnih fondova - EU projekt revitalizacije NP Kornati „Rediviva Kurnata“ - Mali udio stanovništva stariji od 65 godina - Razvoj marikulture - Razvoj uslužnih djelatnosti za nautičare - Murter kao „pametni otok“ - Uvođenje širokopojasnog interneta - Korištenje obnovljivih izvora energije uslijed odlične insolacije (sunce) - Projekt Posjetiteljsko-interpretacijskog centra „Amphorarium“

3.1. Društvo

Razvoj i unapređenje primarne društvene infrastrukture i usluga na naseljenim otocima predstavlja jedan od glavnih preduvjeta za razvoj otoka te povratak stanovništva na otoke. Društvena infrastruktura, u širem smislu predstavlja zbir svih objekata, uređaja i usluga koji izravno utječu na kvalitetu života pojedinca i društva u cjelini, a okviru ovog poglavlja obuhvaćeni su sektori poput socijalne skrbi, sporta, i dr., kao teme od važnosti za ITP koje čine dio javno-društvene infrastrukture na otocima. Ostali segmenti društvene infrastrukture i usluga posebno su izdvojeni u okviru poglavlja 3.6. Ostale teme od važnosti za otoke.

U pogledu socijalnih usluga, s ciljem osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo, te u svrhu unaprjeđenja kvalitete života, na otocima se kroz sustav socijalne skrbi pruža pomoć socijalno ugroženim osobama, pomoć osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, kao i onima kojima je potrebna osobna asistencija. Za pružanje usluga socijalne skrbi na otocima Šibensko-kninske županije zadužen je CZSS Šibenik, koji odlučuje o pravima iz socijalne skrbi i pruža socijalne usluge posebno osjetljivim skupinama građana. Pored Centra za socijalnu skrb, socijalne usluge na otocima pružaju udruge, vjerske zajednice, a od ustanova u polju socijalne skrbi djeluje još i Dom za starije osobe Tisno. Radi se o jedinom smještaju za starije i nemoćne osobe na području otoka Šibensko-kninske županije, s kapacitetom 19 osoba, a sukladno važećim pravilnicima omogućava najmanje 70% kapaciteta za smještaj teže i teško pokretnih korisnika. Djelatnost ustanove obuhvaća pružanje socijalnih usluga starijim osobama i teško bolesnim odraslim osobama: usluge smještaja, usluge poludnevnog boravka, usluge cjelodnevnog boravka, usluge pomoći u kući i usluge organiziranog stanovanja u stambenim jedinicama (MROSP, 2023.). Na otocima Šibensko-kninske županije živi 2.013 osoba starijih od 65 god., što je 35% svih stanovnika otoka, odnosno smještajni kapaciteti domova za starije na otocima uključuju svega 0,9% svih stanovnika starije životne dobi. U polju socijalne djelatnosti djeluje vrlo malen broj udruga, posebice ukoliko se uzmu u obzir one kod kojih je socijalna djelatnost primarno područje djelovanja, poput Udruge umirovljenika i starijih osoba Murter, čiji je cilj socijalna i pravna zaštita, unapređenje prava umirovljenika-članova, poboljšanje njihovog položaja u zajednici, te međusobna suradnja i pomoć. Zbog nepostojanja specijaliziranih ustanova na samim otocima, sve ostale usluge u području socijalne skrbi (socijalne usluge za mlade, usluge za osobe s invaliditetom i kroničnim bolestima, usluge za osobe s poteškoćama mentalnog zdravlja) otočani moraju potraživati na kopnu. Među razvojnim potrebama u području socijalne skrbi na otocima ističe se stoga unapređenje i osiguravanje bolje skrbi za starije osobe i razvoj novih socijalnih usluga. Od razvojnih potencijala ističu se podrška procesu deinstitutionalizacije i prevencije institucionalizacije, jačanje podrške osnivanju udruga čije je djelovanje vezano uz pružanje socijalnih usluga.

Društveni sadržaji koji odgovaraju potrebama zajednice, nedovoljno su zastupljeni i pretežito su sezonskog karaktera, a javne prostore i objekte na atraktivnim lokacijama nerijetko čine *brownfield* lokacije koje su prethodno izgubile svoj značaj i funkciju. Revitalizacija i razvoj društvene te poslovne infrastrukture na otocima stoga imaju visoki prioritet u izjednačavanju uvjeta življenja na otocima i kopnenom dijelu županije, međutim zbog specifičnosti otoka, kao i složenosti investicija, takav razvoj otoka odvija se sporije od priželjkivanog. U pogledu sportsko-rekreacijske infrastrukture, na području Općine Murter nalazi se Športsko-rekreacijski centar "Murterski škoji", s dvoranom koja je opremljena terenom prilagođenim za mali nogomet, košarku, odbojku, rukomet. U sklopu dvorane također se nalazi gledalište s tribinom i balkonima za šest stotina gledatelja. Tijekom 2021. g. izgrađena je i nova podloga na košarkaškom terenu. Na ostalim otocima nema zatvorenih sportsko-rekreativnih objekata. U sklopu Programa razvoja otoka, izgrađena su igrališta na otocima Krapnju i Žirju (2015. g.), sportski park/vježbalište na otvorenom na otoku Zlarinu (2019. g.). Na otoku Prviću,

sportsko igralište Mareta uređeno je u 2021. g., a na otoku Kapriju u 2022. godini uređen je park s dječjim igralištem. Premda posljednje inicijative i realizirani projekti upućuju na pridavanje sve veće pažnje planiranju, projektiranju i izgradnji sportske infrastrukture, postoji potreba za daljnjim unaprjeđenjem javne infrastrukture namijenjene vježbanju, kretanju i igri, kako bi se potaknuo zdrav i aktivan život otočana te osigurala dostupnost kvalitetnih sportskih sadržaja. U tom je aspektu potrebno poticati daljnji razvoj sportske infrastrukture na otvorenom, kako se otočani, privremeni stanovnici i posjetitelji ne bi morali koristiti ostale javne površine na području otoka za potrebe odvijanja sportskih aktivnosti.

Na Murteru se nalazi novi Društveni centar Jedro smješten u zgradi Općine Murter Kornati. Društveno-razvojni centar otvoren je 2022. g. te je u obliku društveno-razvojnog coworking centra stavljen na raspolaganje lokalnim i regionalnim udrugama kako bi zajedničkim radom doprinijeli razvoju i održivosti svojih postojećih programa, aktivnosti i projekata kao i razvoju novih suvremenih programa i sadržaja. Na otoku Zlarinu, postojeći dom DVD-a Zlarin koji služi i kao društveni centar otoka unutar kojeg se odvijaju brojni sadržaji od koristi za lokalnu zajednicu. Na otoku Žirju ne postoji društveni centar, međutim stanovnici otoka Žirja priliku vide u rekonstrukciji brownfield lokaliteta "stare škole" u novi društveno-kulturni dom. Prostori namijenjeni poticanju socijalne uključenosti i okupljanju otočana od vitalne su važnosti za očuvanje otočnog identiteta i same otočne zajednice. Postepeno gašenje društvenih domova i kina te degradacija otočnih parkova i trgova, procesi su kojima je zahvaćen velik dio otoka Šibensko-kninske županije, što predstavlja velik izazov u očuvanju društvenih funkcija otoka. U tom je aspektu nužno poticati revitalizaciju objekata koji bi činili mjesta okupljanja građana, kao i javnih prostora, posebice povijesno vrijednih trgova u središtima naselja.

Dionici civilnog sektora imaju važnu ulogu u cjelokupnom razvoju svakog područja. Civilni sektor čine neprofitne (neovisne i nevladine) organizacije građana u dva osnovna oblika: udruge i zaklade. Uvidom u Registar udruga vidljivo je da na području Šibensko-kninske županije u 2022. godini registrirano 1.459 udruga, što je udio od 2,7% u ukupnom broju udruga na razini Republike Hrvatske. Analizom udruga prema području djelovanja najbrojnije su udruge u područjima „sport“ (16,7%), „nomenklatura sportova“ (13%) i „kultura i umjetnost“ (12%). Što se tiče naseljenih otoka, prema podacima Registra udruga iz 2022. godine, na otocima Šibensko-kninske županije aktivne su 132 udruge među kojima se ističu sportsko ribolovne i društveno-kulturne udruge. Najviše udruga djeluje na području Općine Murter-Kornati, 44 aktivne udruge te Općine Tisno s naseljima Tisno – koje se djelomično nalazi na otoku Murteru, Betina i Jezera, 38 aktivnih udruga. Nešto manje udruga imaju manja naselja kao što su otok Zlarin, 12 aktivnih udruga te otok Prvić, naselje Prvić Luka, 10 aktivnih udruga. Najmanje udruga, točnije samo jednu aktivnu udruhu imaju Kornati, a ona je usmjerena ugostiteljstvu i turističkom razvoju. Neke od udruga aktivno sudjeluju na prijavama za razne natječaje koje im omogućuju sufinanciranje brojnih projekata. Na natječaj „Institucionalna podrška stabilizaciji i/ili razvoju udruge – demokratizacija“ financiran iz sredstava Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva dvije udruge s područja naseljenih otoka Šibensko-kninske županije su se prijavile i ostvarile pravo na sufinanciranje:

- Udruga za zaštitu prirode i okoliša te promicanje održivog razvoja 'Argonauta' koja je registrirana u naselju Murter,
- Udruga Tatavaka, koja je registrirana u naselju Zlarin.

Osim udruga, civilni sektor čine i organizacije građana u formi zaklada. Prema podacima Registra zaklada, osnovane su i aktivne četiri zaklade na području Šibensko-kninske županije, od kojih jedna na otoku Zlarinu - „Maglite zaklada“. Dionici s područja otoka u sastavu Grada Šibenika čine i dio Lokalne akcijske grupe u ribarstvu – FLAG-a "Lanterna", dok dionici s otoka u sastavu Grada Vodica, općina Tisno i Murter-Kornati LAGUR-a Galeb čija je uloga jačanje kapaciteta lokalnih aktera u ribarstvu,

promicanje širenja i razmjene primjera dobre prakse, kao i pružanje platforme za promicanje razvoja područja ovisnih o ribarstvu.

Okupljanjem stanovnika unutar otočnih udruga, lokalnih i regionalnih organizacija potiču se snažne inicijative koje se manifestiraju u raznim akcijama, samostalnom osmišljavanju sadržaja i projekata s ciljem unaprjeđenja kvalitete otočnog života. U pogledu daljnjeg unaprjeđenja djelovanja civilnog sektora na otocima, ističe se potreba za dodatnim ulaganjem u kapacitete za prijavu i provedbu EU projekata, pružanjem savjetodavne pomoći lokalnim dionicima u pripremi projektno-tehničke dokumentacije i pripremi EU projekata, izgradnji lokalnih ekosustava kroz međusobno umrežavanje lokalnih dionika te osiguravanju prostornih kapaciteta za djelovanje udruga civilnog sektora.

3.2. Gospodarstvo

Društvena i gospodarska dinamika otoka Šibensko-kninske županije uvelike je obilježena njihovom slabom demografskom vitalnošću i prostornom izoliranošću, osobito manjih i od kopna udaljenijih otoka. Otoci su postepeno gubili svoju tradicionalnu ulogu rezidencijalnog i ekonomski dinamičnog područja, a sve više postaju prostori namijenjeni odmoru i rekreaciji. Kao važan pokazatelj razvoja prostora ističu se pokazatelji o kretanjima na tržištu rada budući da ukazuje na dinamiku gospodarskih aktivnosti, a za njegovo proučavanje potrebno je pobliže odrediti dio stanovništva koji čini radnu snagu. U radnu snagu potencijalno se mogu uključiti svi stanovnici tzv. radnog kontingenta⁴. U tablici 3. u nastavku prikazan je broj i udio radno sposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika otoka Šibensko-kninske županije 2021. godine. Prema podacima DZS-a, ukupan broj radno sposobnog stanovništva u naseljenim otocima Šibensko-kninske županije 2021. godine iznosio je 3.162 stanovnika, što je 54,2% ukupnog broja stanovnika otočja Šibensko-kninske županije. Za usporedbu, udio radno sposobnog stanovništva u ukupnom stanovništvu Šibensko-kninske županije iznosi 59,9%, a za Republiku Hrvatsku u cijelosti 63,3%. Najveći postotni udio radnog kontingenta zabilježen je u naseljima Kornati (71,4%), međutim potrebno je uzeti u obzir kako se radi o vrlo maloj otočnoj populaciji te naseljima Murter (57,8 %) i Tisno (56,9%) dok je najmanji udio radno aktivnog stanovništva zabilježen u naseljima Kaprije (40,9%), Prvić Luka (40,5%) i Žirje (40,1%).

Tab. 3: Radno sposobno stanovništvo po naseljima 2021. godine

GRAD/OPĆINA	NASELJE	Broj stanovnika 2021.	Broj radno sposobnog stanovništva 2021.	Udio radno sposobnog stanovništva (%)
Murter	Kornati	14	10	71,4
Murter	Murter	1.920	1.110	57,8
Tisno	Betina	718	383	53,3
Tisno	Jezera	798	439	55,0
Tisno	Tisno	1.192	678	56,9
Šibenik	Kaprije	186	76	40,9
Šibenik	Krapanj	166	91	54,8
Šibenik	Zlarin	293	137	46,8
Šibenik	Žirje	147	59	40,1
Vodice	Prvić Luka	148	60	40,5
Vodice	Prvić Šepurine	252	119	47,2
Ukupno		5.834	3.162	54,2

⁴Radni kontingent ili radno sposobno stanovništvo obuhvaća stanovništvo od 15 do 65 godina starosti.

Za vitalnost i gospodarski razvoj otoka od velike je važnosti zadržavanje mladog stanovništva kao nositelja budućeg razvoja, zbog čega je potrebno ostvariti preduvjete za njihov boravak i rad. Radi slabe razvijenosti otočnog gospodarstva, mladi na otocima su nerijetko suočeni s teškoćama u pronalasku radnog mjesta, što rezultira napuštanjem otoka u potrazi za zaposlenjem. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (dalje u tekstu: HZZ), broj nezaposlenih mladih (15-30 godina) kontinuirano se smanjivao u razdoblju 2018.-2022. g., s iznimkom 2020. g. koja je bila obilježena nepovoljnim gospodarskim pokazateljima i rastom nezaposlenosti u cijeloj Jadranskoj Hrvatskoj. Udio nezaposlenih mladih za 2021. g. u radnom kontingentu mladog stanovništva (15-30 godina), za otoke Šibensko-kninske županije iznosio je 8,7%. Smanjenje broja nezaposlenih može se tumačiti s demografskog aspekta, s obzirom da je razvidno kako većina otoka bilježi smanjenje broja rođenih, čime se smanjuje i broj osoba u dobnom kontingentu radno sposobnog mladog stanovništva, a na smanjenje broja nezaposlenih utječe i iseljavanje mladog stanovništva. Kao posljedica dugogodišnje tendencije takvih kretanja, smanjuje se i broj stanovnika u radno sposobnoj dobi (15-64). Unutar promatranog kontingenta, u 2011. g. na otocima je živjelo 3.730 osoba, a u 2021. g. ukupno 3.162 osoba. Dostupni podatci HZZ-a pokazuju da otok Murter po svim naseljima bilježi najveći broj nezaposlenih mladih ljudi do 30 godina, u odnosu na ostale naseljene otoke, no obzirom da na otoku stanuje najveći broj stanovnika, u prosjeku ne odstupa značajno od ostalih otoka. Ono što je razvidno iz podataka jest trend blagog opadanja broja nezaposlenih od 2018. do 2022. godine po svim otocima, iako je nepoznato je li navedeno kretanje rezultat iseljavanja ili stvaranja poticajnog okruženja za mlade.

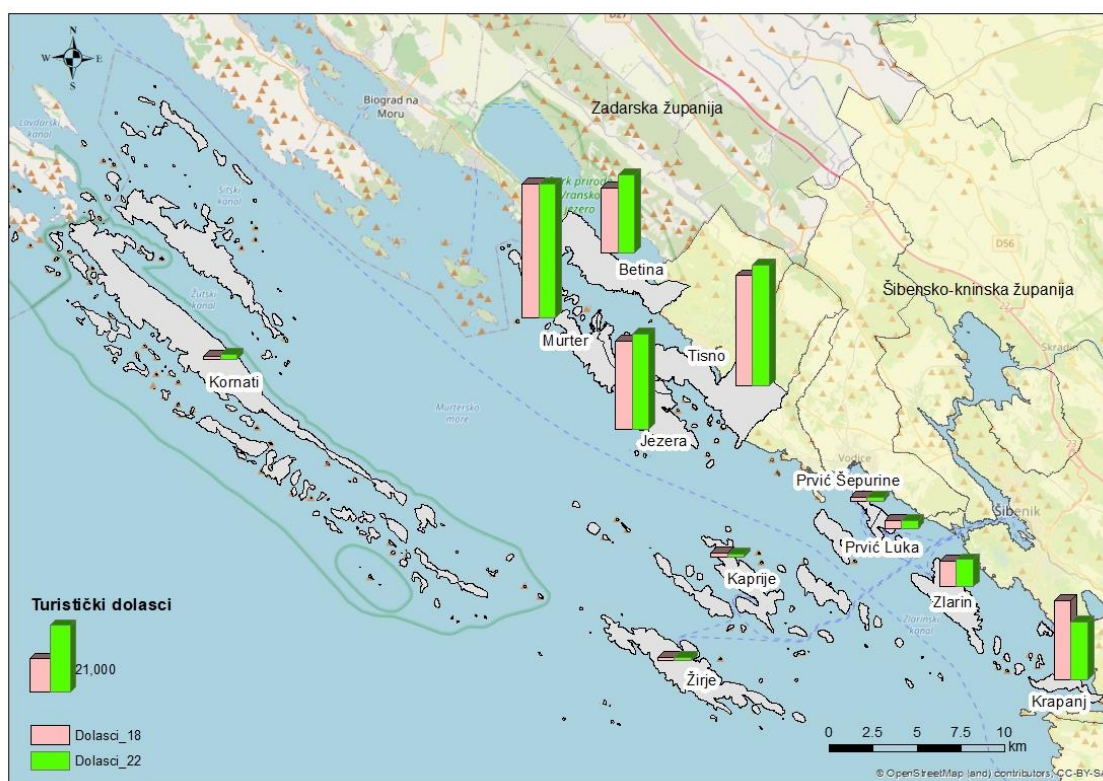
Tab. 4: Broj nezaposlenih mladih do 30 g. na otocima Šibensko-kninske županije u razdoblju 2018.-2022. g.

Otočno naselje	Broj nezaposlenih mladih				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Kaprije	1	3	2	2	2
Krapanj	5	2	3	3	1
Zlarin	4	2	3	2	2
Žirje	1	-	-	-	-
Prvić Luka	2	1		1	1
Prvić Šepurine	2	2	3		1
Kornati	-	-	-	-	-
Murter	27	20	36	20	18
Betina	9	13	11	12	4
Jezera	9	10	12	6	12
Tisno	18	16	17	17	19
Ukupno	78	69	87	63	60

Izvor: HZZ, 2023.

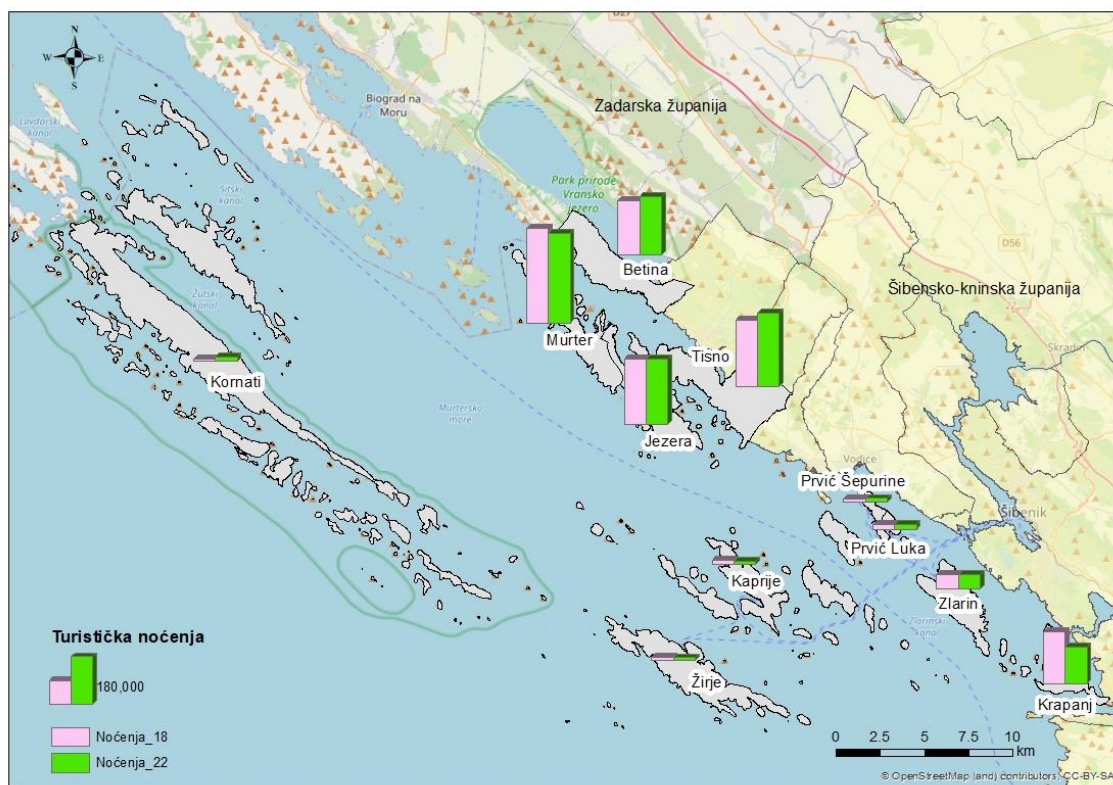
Turizam je dominantna gospodarska grana na otocima Šibensko-kninske županije, a duljina sezone ovisi o brojnim faktorima. Općenito, promatrajući period od 2018. do 2022. godine, zabilježena je znakovita dinamika u turističkim kretanjima. U razdoblju od 2018. do 2019. zabilježen je rast, potom je u 2020. godini ostvaren snažan pad u ukupnim dolascima i noćenjima zbog izbijanja pandemije koronavirusa, a u godinama 2021. i 2022. podatci ukazuju na ponovni rast u promatranim kategorijama. Prema podacima Hrvatske turističke zajednice, broj turističkih dolazaka 2022. godine iznosio je 170.092, dok je ukupni ostvareni broj turističkih noćenja bio 1.383.491. Najveći broj turističkih dolazaka 2022. godine ostvarili su naselja Murter (42.437), Tisno (38.233) i Jezera (30.193), dok je najmanji broj turističkih dolazaka ostvaren u naseljima Kaprije (1.135) i Žirje (979), što je i

razumljivo, budući da se naselja Murter, Tisno i Jezera nalaze na otoku Murteru koje je mostom povezano s kopnom, dok su otoci Kaprije i Žirje najudaljeniji otoci od kopna na području Šibensko-kninske županije, a ujedno se i na navedenim otocima nalazi najmanji broj smještajnih jedinica. Za istaknuti je i podatke za ukupnu prostornu cjelinu koju obuhvaća TZO Murter-Kornati, gdje su već u 2021. godini premašene vrijednosti dolazaka i noćenja iz 2019. godine unatoč pandemijskim zbivanjima, što ukazuje na veliki turistički potencijal ovog otočnog područja (TZO Murter-Kornati, 2020., 2022.). Značajan čimbenik koji ide u prilog produljenju turističke sezone je i nautički turizam koji je prisutan te koji predstavlja jedan od bitnijih razvojnih potencijala upravo zbog razvedenosti morske obale, pogodne klime, NP „Kornati“ koji je izrazito atraktivan zbog velikog broja otoka i otočića i sl. U svrhu daljnjeg razvoja nautičkog turizma trebalo bi poboljšati i unaprijediti ugostiteljsku ponudu te povećati kapacitete luka nautičkog turizma u skladu s prostornim planovima područja i standardima zaštite okoliša. Također je nužno staviti naglasak i na razvoj poljoprivredne i prerađivačke djelatnosti koje su u skladu s načelima održivog razvoja – kao što su marikultura, prerada ribe, proizvodnja i prerada hrane itd. te osigurati prostorne uvjete za razvoj djelatnosti komplementarnih turizmu koje čine otočni razvitak održivim.

Sl. 4: Usporedni prikaz turističkih dolazaka 2018. i 2022. godine

Izvor: HTZ (2023.)

Sl. 5: Usporedni prikaz turističkih noćenja 2018. i 2022. godine

Izvor: HTZ (2023.)

Prema ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata na području Šibensko-kninske županije u vremenskom periodu od 2016. do 2020. godine, postoji tendencija rasta te otvaranja novih poduzeća. Tako je 2016. godine bilo ukupno 2.066, a 2020. godine 2.650 aktivnih poslovnih subjekata (FINA i HGK portal digitalna komora; Obrada ŽK Šibenik). Pritom je u 2020. godini vidljiv blagi pad u odnosu na 2019. godinu, no to je vjerojatno posljedica pandemije Covid-19. Na području otoka Šibensko-kninske županije, zastupljena su isključivo mikro i mala poduzeća. U strukturi djelatnosti, koje obavljaju, prevladavaju djelatnosti uslužnoga tipa, posebice djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao i trgovina na veliko i malo. Za općinu Murter – Kornati dostupni su i podatci o kretanju broja poduzetnika (FINA). Tako je broj poduzetnika u 2017. godini iznosio 121, dok se u 2021. godini popeo na 138. Najveći broj poduzetnika zabilježen je 2020. godine – 140. Na ostalim otocima Šibensko-kninske županije, broj registriranih trgovačkih društava opada s opadanjem broja otočnog stanovništva, tako se prema podacima FINA-e na otoku Prviću nalazilo 19, Šipanu 15, Zlarinu 12, Silba i Krpanju 10 trgovačkih društava. Manje od 10 registriranih trgovačkih društava zabilježeno je na otocima Žirje, Kaprije i Kornat. Takvi rezultati odražavaju populacijsko stanje na otocima i činjenicu kako bez stanovništva nema ni gospodarske aktivnosti pa u skladu s time nije moguće planirati ni snažan gospodarski razvitak otoka. Izraženiji gospodarski razvoj uz stvaranje odgovarajuće poslovne infrastrukture, kao i razvoj društvenih sadržaja bilježi se samo na otoku Murteru, s obzirom da je kao premošteni otok u puno povoljnijoj poziciji u pogledu ostvarivanja prometnog, a time i svakog drugog povezivanja s kopnom. U pogledu poduzetničke infrastrukture, potporna se infrastruktura također nalazi samo na području otoka Murtera, gdje je u okviru programa Jedro razvijen *coworking* prostor namijenjen tvrtkama, obrtima, udrugama, nevladinim organizacijama te pojedincima koji imaju potrebu za fizičkim radnim mjestom na kojem žele imati mogućnost umrežavanja, suradnje i razmjene ideja te za korištenjem prostora za različite sastanke,

prezentacije, radionice i aktivnosti. S ciljem snažnije diverzifikacije otočnog gospodarstva, poticanja mikropoduzetništva u svim sektorima djelatnosti, osobito onih neturističkih, postoji potreba za snažnijim razvojem poduzetničko-potporne infrastrukture na ekonomski aktivnijim otocima, kako bi tehnička pomoć postala dostupnija, usmjerenija i otvorenija ka potrebama otočnih gospodarstvenika, uz razvoj fizičke infrastrukture za rad otočnih poduzeća i njihovo međusobno umrežavanje. Podatci Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije ukazuju na postojanje aktivnosti poduzetničkog ulaganja u razdoblju 2018. – 2022., ali samo na otoku Murteru, i to u naseljima Jezera, Murter i Betina. Zadnja ulaganja u naseljima Jezera i Betina zabilježena su 2019. godine, a u Murteru 2021. godine. U pogledu industrije, ona je svojim opsegom na otocima vrlo skromna. Na području otoka Šibensko-kninske županije razvijena je samo brodogradnja i to na otoku Murteru (Betina). Tradicija betinske brodogradnje datira iz 18-og stoljeća. Tradicija je očuvana putem brodogradilišta koje pruža usluge servisiranja, održavanja i preinaka modernih jahti, drvenih brodova, jedrilica, katamarana i ostalih plovila.

U pogledu poduzetničke aktivnosti, vrlo je važna tema digitalizacije gospodarstva, a koja je neizostavno povezana s temom pokrivenosti širokopojasnim pristupom otoka, kao preduvjeta za njegovu digitalizaciju. Uvidom u podatke HAKOM-a (2022.), niti jedno naselje na otocima Šibensko-kninske županije nije pokriveno svjetlovodnom mrežom. Pristupna mrežna infrastruktura na otocima je zastarjela, stoga njezina modernizacija predstavlja jedan od važnijih razvojnih prioriteta otoka. S druge strane, pokrivenost otoka pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama 3. i 4. generacije je zadovoljavajuća. Otoci su pokriveni signalom od najmanje 30 Mbit/s, uz iznimku vanjskog dijela Kornatskog otočja.

Promatrajući pokazatelje poljoprivredne djelatnosti preuzete iz Upisnika poljoprivrednika, na području naseljenih otoka Šibensko-kninske županije broj poljoprivrednih gospodarstava 2018. godine iznosio je 382 prema podacima Upisnika poljoprivrednika 2018. g., dok je 2022. godine iznosio 355, što je pad od 7,06%. Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava 2022. godine djeluje u naseljima Murter (168) i Tisno (60), a najmanji broj poljoprivrednih gospodarstava u naseljima Prvić Luka (6), Kaprije (5) i Zlarin (4). Trend pada broja poljoprivrednih gospodarstava u pozitivnoj je korelaciji sa zabilježenim padom broja stanovnika i izrazitom depopulacijom u većem broju naselja na otocima Šibensko-kninske županije. S obzirom na usitnjene poljoprivredne površine, ozbiljna stočarska proizvodnja nije moguća, osim uzgoja tradicionalnih životinjskih vrsta koje su prilagođene ovom području. Promatrajući biljne vrste koje su zasađene i koje se koriste na ovom području, vidljiva je izrazita dominacija maslinarstva kao tradicionalne grane. U posljednje vrijeme na otocima maslinarska proizvodnja bilježi znatan porast u sadnji novih maslinika. Kroz razdoblje od 2018. do 2022. godine, zabilježena su razdoblja stagnacije, blagog rasta i pada, ali i kontinuiranog opadanja u broju poljoprivrednih gospodarstava (PG), što je prikazano u sljedećoj tablici.

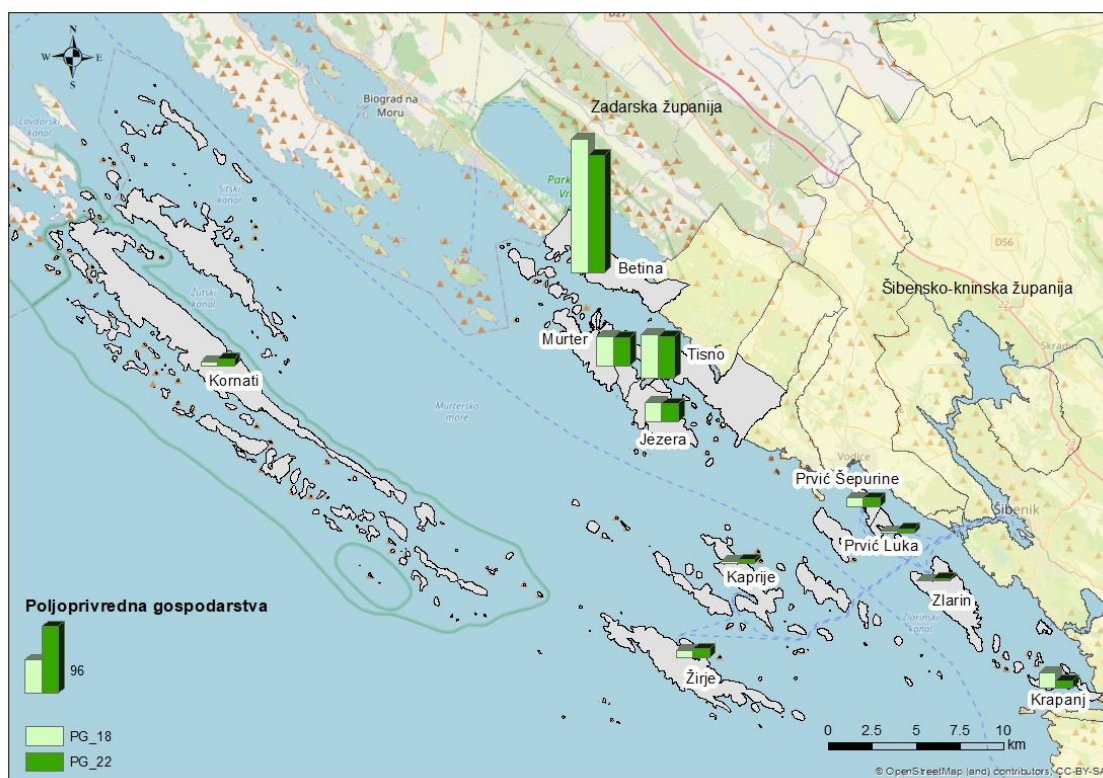
Tab. 5. Pregled kretanja broja poljoprivrednih gospodarstava (PG) na otocima za razdoblje 2018.–2022. i prosječna starost nositelja PG-a u 2022. godini

Otok	Broj PG-a 2018. – 2022.					Prosječna starost nositelja PG-a
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2022.
Kornati	7	10	11	13	11	61-65
Murter	184	65	57	43	38	56-60
Žirje	11	12	12	13	13	>65
Zlarin	1	1	2	3	4	51-55
Kaprije	3	7	6	6	5	61>65
Prvić	16	20	21	19	19	61-65
Krapanj	21	16	14	12	10	>65

Izvor: Upisnik poljoprivrednika, 2019.-2023.

Negativno kretanje u broju PG-a najistaknutije je na otoku Murteru, gdje se u promatranom razdoblju broj PG-a umanjio za gotovo pet puta, dok se na otoku Krapnju broj PG-a prepolovio. Ostale otoke karakterizira dinamika stagnacije, rasta i pada, ali svi bilježe porast u odnosu a početnu godinu. Kao što je razvidno iz tablice, a što odgovara i ukupnoj demografskoj slici otoka Šibensko-kninske županije, nositelji poljoprivrednih gospodarstava većinom spadaju u kategoriju starog stanovništva. No, procesi pomlađivanja starosne strukture javljaju se na otocima Murteru i Zlarinu.

Poticanje izvornosti i zaštita hrvatskih otočnih proizvoda provodi se kroz Program „Hrvatski otočni proizvod“ koji od 2007. potiče proizvodnju izvornih i kvalitetnih otočnih proizvoda. Oznaka se dodjeljuje za proizvode u četiri različite kategorije: prehrambeni proizvodi, pića, kemijski proizvodi te umjetnost i dizajn, koji uključuju značajke otočne tradicije, razvojno istraživačkog rada te promociju hrvatskih otoka. Na području Šibensko-kninske županije, nalazi se 27 otočnih subjekata koji su stekli pravo označavanja oznakom HOP te je 87 proizvoda/proizvodnih linija za koje su korisnici stekli pravo označavanja oznakom HOP.

Sl. 6: Usporedni prikaz promjene broja poljoprivrednih gospodarstava 2018. i 2022. godine

Izvor: Upisnik poljoprivrednika, 2019, 2022

Krapanj

Glavne gospodarske djelatnosti na otoku su turizam, spužvarstvo, ronjenje, ribarstvo te poljoprivreda. Stanovnici Krapnja poznati su kao glavni vadioci spužvi u Jadranskom moru, koji su od osnutka poduzeća „Spužvar“ i pogona (rafinerije) za preradu spužvi polovinom 20. stoljeća, izvadili i preradili više od 10 milijuna spužvi, od kojih je veliki dio izvezen u Italiju i Njemačku. Krapljanski spužvari su uz izlov spužava, kao vrsni ronionci, razvijali i radove na vađenju potonulih brodova te na izgradnji i popravku luka i podmorskih instalacija.

Zlarin

Zlarin je poznato nautičarsko mjesto jer je od davnina poznato kao luka zaštićena od svih vjetrova i sigurna za plovidbu. Stanovništvo otoka se pretežito bavi ribarstvom, poljoprivredom te u novije vrijeme turizmom, koji je osnovni generator potražnje za poljoprivrednim proizvodima. Mnogo je poljoprivrednih zemljišta koja su neodržavana i prekrivena Alepskim borom što predstavlja veliki rizik od požara uslijed suša. Učestala pojava suša izrazito nepovoljno utječe na djelatnost maslinarstva te je u 2022. godini zabilježen minimalan urod maslina. Učinkovit odgovor na ovaj važan klimatski problem moguće je pružiti uspostavom funkcionalne mreže malih desalinizatora, međutim, poljoprivrednici nemaju dostatna sredstva za samostalno financiranje takve infrastrukture pa je potrebno osigurati podršku na nacionalnoj razini. Mještani Zlarina su u prošlosti bili poznati po koraljnoj i pomorskoj djelatnosti.

Prvić

Stanovništvo otoka se pretežito bavi turizmom, ribarstvom i poljoprivredom. Daljnji razvoj otoka Prvića zasniva se na njegovom boljem povezivanju s kopnom i omogućivanju razvoja prvenstveno komplementarnih, ali i osnovnih turističkih kapaciteta unutar već izgrađene strukture naselja, kako bi se zaustavili negativni demografski trendovi. Na otoku Prviću planirana je izgradnja osnovnih turističkih kapaciteta (hoteli, moteli, apartmanska naselja) u izdvojenoj zoni unutar granica građevinskih područja naselja – adaptacija u starim jezgrama. Komplementarni kapaciteti (autokampovi, kampovi, apartmani u obiteljskim građevinama) također su planirani unutar građevinskih područja, a za potrebe turizma omogućuje se aktiviranje uvale Tijašnica na Tijatu kao rekreacijskog područja bez izgradnje turističkih kapaciteta.

Kaprije

Stanovnici otoka Kaprije kao osnovnim gospodarskim aktivnostima bave se turizmom i pomorstvom, a ribarstvom i poljoprivredom tek za osobne potrebe. Luka koja je smještena na otoku često je mamac mnogim luksuznim jahtama i brodovima koji ne mogu odoljeti ljepoti otoka. Veliki potencijal za razvoj otoka predstavlja segment nautičkog turizma. Na otoku se nalazi desetak restorana i konoba koje nude tradicionalnu kuhinju. Na Kapriju se može pronaći smještaj u vrlo luksuznim apartmanima koji često posjeduju i bazen. Prema podacima Turističke zajednice Šibenik u 2018. godini na Kapriju se nalaze 42 objekta privatnog smještaja sa 68 smještajnih jedinica s ukupno 222 ležaja i 81 pomoćnih ležaja.

Žirje

Stanovnici otoka Žirja kao osnovnim gospodarskim aktivnostima bave se u najnovije vrijeme turizmom, a ribarstvom i poljoprivredom bave se uglavnom za vlastite potrebe. Dobre razvojne perspektive ima nautički turizam, za čiji je razvoj prvotno potrebno osigurati uspostavu posebne infrastrukture u marinama kako bi se spriječila šteta za morski okoliš, a s ciljem postizanja održivosti u razvoju nautičkog turizma, nužno je kroz isti osigurati i dugoročnu ekonomska korist lokalnoj zajednici, uz zaštitu lokalne kulture i gospodarstva. Žirje je poznato kao ribarsko naselje te bogato ribolovno područje. Otok Žirje ističe se svojim prirodnim ljepotama. Ima divlju i netaknutu prirodu te stjenovite plaže kao što su one u uvalama Vela Stupica, Mala Stupica i Koromačna, koje su česta meta nautičara. Od sportskih aktivnosti, na Žirju se može uživati u biciklizmu i trekingu.

Nacht

Osnovna gospodarska djelatnost na otoku Murteru je turizam. Zbog konfiguracije obale otoka Murtera i njegove povezanosti s velikim brojem otoka i otočića u okruženju (Kornatsko otočje, Žutsko-sitska skupina otoka), razvija se i nautički turizam kao posebni segment turizma. Na otoku Murteru i uz naselje Tisno nalaze se vrijedna obradiva tla (3.705,3 ha), a žitelji se bave maslinarstvom, vinogradarstvom i voćarstvom. Glavna poljoprivredna kultura je maslina. Stanovništvo se bavi ribarstvom uglavnom za vlastite potrebe. Stočarska proizvodnja je tradicionalno gospodarska grana i obuhvaća uzgoj goveda, svinja, ovaca, peradi i kunića. Unutar lučkog područja naselja Betina, Jezera i Tisno moguć je smještaj luke otvorene za javni promet u sklopu kojih će se osigurati potreban broj komunalnih vezova kao i prostor za prihvat plovila u tranzitu. Naselje Murter nudi hotelski smještaj, apartmanski smještaj, smještaj u marinama te smještaj u kampovima, od atrakcija, lijepih i tihih plaža do brojnih restauracija i gostionica. Općina Murter-Kornati može se ubrojiti u važnija središta nautičkog turizma na Jadranu zahvaljujući trima marinama od kojih su 2 na Kornatima (ACY marine Piškera i Žut), a jedna (Marina Hramina) na Murteru. Najznačajniji sadržaj u nautičkoj ponudi predstavlja nautički centar Hramina, kapaciteta 370 vezova u moru i 120 vezova na kopnu. U Murteru postoje više obrtničkih radnji koje se bave različitim djelatnostima, a prevladavaju djelatnosti trgovine i ugostiteljstva. U naselju Betina nalazi se mjesno brodogradilište s marinom, nadaleko poznato po gradnji drvenih brodova. Betinjani su poznati kao vrsni uzgajivači maslina, a naročito kao proizvođači mnogobrojnih vrsta kvalitetnog povrća. Stil života temeljen na zdravoj prehrani iz vlastite proizvodnje ogleda se i u začecima ekološke proizvodnje u naselju Betina, koje se, uz naselje Murter, za sada jedino okrenulo ovom održivom obliku gospodarenja (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.). Stanovnici naselja Jezera se bave vinogradarstvom, maslinarstvom, voćarstvom, ribarstvom, pomorstvom, vađenjem pijeska i kamenja. Raspolazu s malo obradive zemlje pa su od davnina okrenuti moru. Poznati su kao vješti pomorci pa su im pomorstvo i ribarstvo važne grane privređivanja. Ipak najvažnija grana im je turizam. Važan gospodarski subjekt u Jezerima je UTP "Školjić", u čijem je sklopu Turističko naselje "Jezera – Lovišća", glavni čimbenik turističkog razvoja mjesta, s kapacitetom 1.500 smještajnih jedinica u apartmanima, sobama i autokampu. U naselju Jezera, koje slovi kao tradicionalno ribarsko mjesto otoka Murtera, registrirano je dvadesetak profesionalnih ribara. Naselje Tisno se od svih naselja na otoku Murteru najprije počelo baviti organiziranom turističkom ponudom. U Tisnom postoji hotelski smještaj, apartmani i sobe visoke kategorije te autokamp. Razvijeni su kupališni, nautički, kulturni, socijalni, vjerski turizam, a u najnovije vrijeme festivalski turizam. S ciljem produljenja sezone i boravka turista potrebno je razvijati i druge oblike turizma, kao što su zdravstveni, sportski, gastro, robinzonski i agroturizam.. Prostornim planom uređenja Šibensko kninske županije, kao i Planom uređenja općine Tisno, određene su povoljne zone za potrebe razvoja uzgoja ribe i školjaka na području općine Tisno i to kao inicijalna mjesta razvoja marikulture s potencijalnim kapacitetima po zonama. Isto tako, na postojećim lokacijama (postojeća koncesija) za marikulturu moguće je povećati kapacitet uzgoja, odnosno površinu obuhvata, ako se praćenjem stanja okoliša na lokaciji dokaže da nema negativnog utjecaja na kvalitetu mora i morskog dna. Prostornim planom Šibensko-kninske županije navode se osnovna usmjerenja, odnosno kriteriji za smještaj uzgajališta riba i školjaka u moru, kao i lokacije postojećih koncesija te povoljnih zona za potrebe razvoja uzgoja istih. Pritom se postojeća uzgajališta nalaze redom kod otoka Balabra, u uvali Tatinja, , kod otoka Bisage, te uvali Movar. Planirana uzgajališta nalaze se i kod otoka Arta Vela, Artica i Artica M., kod otoka Logoruna i otoka Kaprije, te u uvalama Smetnja, Zaklošica i Bok kod otoka Zmajana.

3.3. Kulturna baština i usluge

Otoci Šibensko-kninske županije prostor su bogate kulturne baštine, i to svih njezinih sastavnica, materijalne, graditeljske baštine (povijesne jezgre naselja koje su zaštićene kao kulturno-povijesne cjeline, arheološka i sakralna baština), kulturnog krajolika, nematerijalne baštine i etnografskih elemenata (jezična baština, tradicionalni obrti i običaji i dr.). Brojni elementi materijalne i duhovne sastavnice otočne kulturne baštine dragocjeno su svjedočanstvo suživota čovjeka i prirode, međutim kulturna je baština na većini otoka nedovoljno vrednovana kao razvojni resurs na kojem može počivati društveno-gospodarstva revitalizacija. U tom aspektu postoji potreba za njihovom revitalizacijom i uspostavom inovativnih modela interpretacije, uz očuvanje kulturnih dobara kako bi se omogućilo snažnije korištenje istih kao razvojnih resursa. Na području otoka Šibensko-kninske županije zaštićeno je sedam kulturno-povijesnih cjelina. Kulturno-povijesne cjeline predstavljaju jedinstvene skupine ruralnih i urbanih građevina koje imaju izrazitu povijesnu, arheološku, društvenu, umjetničku i tehničku važnost te imaju prostorno prepoznatljiva obilježja. Kao takve omogućuju turistima doživljaj autohtone dalmatinske arhitekture, ambijenta i kulture. Unatoč formalnoj zaštićenosti povijesnih jezgri na otocima, propisane mjere i nadzori se ne provode u cijelosti, što dovodi do degradacije vrijedne baštine. Nematerijalna kulturna baština otoka nemjerljiv je i iznimno važan resurs i u razvoju turizma (pr. umijeće gradnje betinske gajete, umijeće izrade jezerskih ogrica). Neki od materijalnih odraza običajne baštine mogu se uvrstiti u turističku ponudu bilo u obliku suvenira ili kroz uključivanje turista u procese izrade. U svrhu prezentacije, promocije i valorizacije kulture na području otoka djeluje nekoliko muzeja i muzejskih zbirki koje tematiziraju povijest otoka, kroz prikaz najznačajnijih osoba, djelatnosti i naslijeđa. Prema podacima Javne ustanove Razvojna agencija Šibensko-kninske županije na prostoru Šibensko-kninske županije djeluje 15 javnih ustanova u kulturi od čega veći dio čine muzeji i knjižnice (JURAŠKŽ, 2021). Značajni muzejski prostori na području otoka u županiji su Memorijalni centar „Faust Vrančić“ u Prvić Luci te Muzej drvene brodogradnje u Betini, Muzej ronjenja na otoku Krapnju u sklopu hotela Spongiola, Zavičajni muzej Kaprije koji je u obnovi, Zavičajni muzej Tisno. U budućnosti će značajno mjesto među županijskim muzejskim zbirkama imati i Hrvatski centar koralja u Zlarinu, otvoren u 2023. g., a koji će funkcionirati kao izložbeni prostor s uređenim stalnim postavom s prikazom ekosustava i zaštićenih vrsta šibenskog arhipelaga, tradicijom koraljarstva Zlarina, knjižnicom koja uključuje znanstvene radove, ali i poeziju poznate zlarinske pjesnikinje Vesne Parun. Na otoku Zlarinu održavaju se i brojne manifestacije poput Brudetijade, Svjetskog prvenstva u lovu ciplov na teću, Ispraćaj koraljara i sl., sve pod okriljem programa "Zlarinsko lito".

Tab. 6. Kulturna dobra po otocima Šibensko – kninske županije

Naziv otoka	Kulturno dobro
Krapanj	– Antički brodolom - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Križa s franjevačkim samostanom - nepokretno kulturno dobro – Kulturno-povijesna cjelina otoka Krapnja - nepokretno kulturno dobro – Novovjekovni brodolom - nepokretno kulturno dobro – Obrambeni zid i ruševine crkve sv. Duha – nepokretno pojedinačno zaštićeno kulturno dobro

Zlarin	– Crkva Gospe od Rašelj - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Roka - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Šimuna - nepokretno kulturno dobro – Crkva Uznesenja Marijina - nepokretno kulturno dobro – Kompleks ljetnikovca Zuliani - nepokretno kulturno dobro – Kulturno - povijesna cjelina otoka Zlarina - nepokretno kulturno dobro – Povijesno-memorijalna cjelina bivšeg koncentracijskog logora na otoku Zlarinu - nepokretno kulturno dobro – Antički brodolom – arheološko kulturno dobro
Prvić	– Crkva Gospina Porođenja - Nepokretno kulturno dobro (Prvić Luka) – Crkva i samostan sv. Marije od Milosti - Nepokretno kulturno dobro (Prvić Luka) – Ljetnikovac Draganić-Vrančić - Nepokretno kulturno dobro (Prvić Šepurine) – Crkva sv. Jelene i crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - Nepokretno kulturno dobro (Prvić Šepurine) – Kulturno-povijesna cjelina otoka Prvića - Nepokretno kulturno dobro (Cijeli otok je proglašen zaštićenom povijesno-kulturnom cjelinom)
Kaprije	– Kulturni krajolik otoka Baljenca - Nepokretno kulturno dobro – kulturni krajolik – Kulturno-povijesna cjelina Kaprije - Nepokretno kulturno dobro – kulturno-povijesna cjelina – Olupina potonulog broda Francesca de Rimini - Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Žirje	– Antički brodolom - Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno – Antički brodolom kod uvale Juro na otoku Žirju - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Crkva uznesenja blažene Djevice Marije - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Kasnoantička utvrda Gradina - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Kasnoantička utvrda Gustirna - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Kompleks bunja Stari stan - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Olupina aviona Ju 87 Stuka - Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno – Pomorski svjetionik Blitvenica - Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Murter	– Murter – Antički brodolom - nepokretno kulturno dobro – Arheološka cjelina - nepokretno kulturno dobro – Crkva Gospa od Gradine - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Mihovila - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Roka - nepokretno kulturno dobro – Kulturno - povijesna cjelina Murtera - nepokretno kulturno dobro – Novovjekovni brodolom - nepokretno kulturno dobro – Ostaci antičkog naselja i luke - nepokretno kulturno dobro – Ostaci potopljene arhitekture - nepokretno kulturno dobro – Pomorski svjetionik Prišnjak - nepokretno kulturno dobro
	– Betina – Crkva sv. Frane - nepokretno kulturno dobro – Kulturno - povijesna cjelina naselja Betina - nepokretno kulturno dobro – Podmorsko i kopneno arheološko nalazište Pačipolje - nepokretno kulturno dobro – Umijeće gradnje betinske gajete - nematerijalno kulturno dobro
	– Jezera – Crkva Gospe od Zdravlja - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Ivana Trogirskog - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Konstancija - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Nikole - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Roka - nepokretno kulturno dobro – Umijeće izrade jezerskih ogrica – nematerijalno kulturno dobro – Običaji jezerskog mornarskog bala uz izvedbu balarina – nematerijalno kulturno dobro
	– Tisno – Brodolom trgovačkog broda - nepokretno kulturno dobro

	– Crkva Gospe od Karavaja - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Andrije - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Duha - nepokretno kulturno dobro – Crkva sv. Roka - nepokretno kulturno dobro – Kuća obitelji Gelpi - nepokretno kulturno dobro – Kulturno - povijesna cjelina Tisno - nepokretno kulturno dobro – Zgrada općine - nepokretno kulturno dobro – Župni dvor - nepokretno kulturno dobro
Kornat	– Toreta – arheološko kulturno dobro – Crkva sv. Marije - nepokretno kulturno dobro – Gospina crkva - nepokretno kulturno dobro – Novovjekovni brodolom - arheološko kulturno dobro – Ostaci potopljene arhitekture - arheološko kulturno dobro – Brodolom trgovačkog broda - arheološko kulturno dobro

3.4. Zaštita prirode i okoliša

Očuvanje prirode i okoliša najveća je prilika za razvoj otočnih područja i podizanje kvalitete života domicilnog stanovništva, poboljšanje bioraznolikosti kopnene, morske i špiljske flore i faune te razvoj turističkog potencijala područja. Otoci su u mnogome ranjiviji u odnosu na kopno po pitanju raznovrsnih pritisaka na sastavnice okoliša i klimatske promjene. No, bogatstvo prirodnog kapitala i okoliša čini jedinstvenu komparativnu prednost otoka koju je važno očuvati, unaprijediti i održivo koristiti. Priroda i okoliš su preduvjet održivog razvoja otoka s obzirom da većina gospodarske aktivnosti na otocima počiva upravo na prirodnoj osnovi.

Otočno područje Šibensko-kninske županije odlikuje se velikim bogatstvom bioraznolikosti, georaznolikosti i krajobrazne raznolikosti, na što upućuje značajan udio površina uvrštenih u ekološku mrežu Natura 2000 te obuhvaćenih drugim oblicima zaštite prirode, od kojih se svojim stupnjem zaštite ističe Nacionalni park Kornati. Zbog izuzetnih krajobraznih ljepota, zanimljive geomorfologije, velike razvedenosti obalne crte i naročito bogatih biocenoza morskog ekosustava, godine 1980. na otoku Kornati proglašen je nacionalni park. NP Kornati obuhvaća najveći dio Donjih Kornata, dok su Gornji Kornati (Žuto-sitska otočna skupina) zaštićeni kategorijom značajnog krajobraza kojom upravlja Javna ustanova Zaštićene prirodne vrijednosti Šibensko-kninske županije. Unutar granica Nacionalnog parka Kornati nalazi se 89 otoka, otočića i hridi. Glavne gospodarske djelatnosti zastupljene unutar NP Kornati su maslinarstvo, ovčarstvo, pčelarstvo i turizam (prijevoz, ugostiteljstvo, smještaj, ronilački turizam). Kako bi se ostvarilo dugoročno upravljanje NP Kornati, provode se mjere očuvanja i unaprjeđenja prirodnih i kulturnih vrijednosti, edukacije posjetitelja i podizanja svijesti lokalnog stanovništva o održivom korištenju prirodnih i kulturnih bogatstava nacionalnog parka. S ciljem učinkovitijeg upravljanja, a sa svrhom očuvanja prirodnih i kulturnih vrijednosti, područje NP Kornati podijeljeno je u tri zone upravljanja: i) zone stroge zaštite, ii) zone usmjerene zaštite, iii) zone korištenja. Zona stroge zaštite je namijenjena očuvanju prirodnih vrijednosti i nesmetanom odvijanju prirodnih procesa, bez neposrednog utjecaja ljudskih djelovanja. Načelno, nije dopušteno posjećivanje ove zone, a dopuštena su samo odgovarajuća odobrena znanstvena i stručna istraživanja. Stroga zaštita podmorja i otočića određena je za četiri lokaliteta: oko otoka Purara s hridima Klint i Volić, oko otoka Mrtovnjak, oko otoka Klobučar i oko otoka Veliki i Mali Obručan. Zona usmjerene zaštite obuhvaća područje s prirodnim i kulturnim vrijednostima koje u najvećoj mjeri oslikavaju Nacionalni park Kornati. Ova je zona namijenjena posjećivanju i obavljanju tradicijskih djelatnosti radi očuvanja postojeće bioraznolikosti. Zona korištenja obuhvaća područja na kojima su izgrađeni objekti za boravak stanovnika i vlasnika nekretnina u Nacionalnom parku Kornati (postojeće ruralne cjeline), te uvale u kojima je dopušteno sidrenje i noćenje posjetitelja. Zaštita

prirodnih vrijednosti najviše se ostvaruje sustavnim znanstvenim istraživanjima (inventarizacija, kartiranje i praćenje stanja) najvažnijih sastavnica prirodnih vrijednosti u području nacionalnog parka.

U pogledu razvoja plave infrastrukture, unutar NP Kornati je tijekom srpnja 2021. g. postavljeno ukupno 40 ekološki prihvatljivih sidrišta koja su postavljena u uvalama: Kravljačica, Strižnja, Šipnate i Tomasovac – Suha punta, a u svakoj od navedenih uvala postavljeno je 10 sidrenih mjesta za plovila do 16 metara dužine, čime je započelo ostvarivanje dugoročnog cilja NP Kornati da se uspostave sidrišta u svih 19 uvala te da se u potpunosti zabrani slobodno sidrenje na području nacionalnog parka. Također je provedeno i osvještavanje javnosti, posebice nautičara, o važnosti zaštite i očuvanja morskih cvjetnica, s posebnim naglaskom na posidoniju, a izvršeno je i presađivanje cvjetnica.

Područje Nacionalnog parka Kornati uvršteno je i u ekološku mrežu Natura 2000 i to kao jedno od područja očuvanja značajna za ptice i kao jedno od područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove. Natura 2000 je ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Čak jedna trećina ukupne površine Šibensko-kninske županije nalazi se unutar ekološke mreže Natura 2000 (Bioportal, 2021.). Uz NP Kornati, od područja pod ekološkom mrežom Natura 2000 na promatranim otocima Šibensko-kninske županije, kao područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove proglašene su sljedeće vrednote:

- i) Jama Gradina (Žirje);
- ii) Murterski kanal;
- iii) Otok Kaprije;
- iv) Otok Murter;
- v) Uvale Tratinska i Balun (Žirje);
- vi) Žirje – Kabel.

Otoke Šibensko-kninske županije zaobišao je intenzivniji gospodarski rast te je posljednjih desetljeća znatno popustio demografski pritisak, a isto je rezultiralo većinskim očuvanjem izvornih obilježja temeljnih prirodnih vrijednosti te je zadržan specifičan otočni prirodni krajolik. Ipak, procesi dugogodišnjeg iskorištavanja prirodno-geografskih sastavnica otočnog prostora u određenoj su mjeri rezultirali sukcesijom izvornog biljnog pokrova. Također, utjecaji klimatskih promjena zajednički su svim otocima Šibensko-kninske županije bez obzira na veličinu, lokaciju i stupanj razvoja. U tom pogledu, najveći izazov na otocima predstavlja globalni porast temperature zraka i mora te porast razine mora koji dovode do promjena u otočnim ekosustavima i istovremeno uzrokuju učestalije pojave prirodnih prijetnji poput toplinskih valova, suša, požara, poplava, dizanja mora, oluja, olujnog vjetrova i dr. što ima negativne posljedice na otočno gospodarstvo i predstavlja direktnu ugrozu za imovinu i živote ljudi.

Najistaknutije prirodne prijetnje za otoke predstavljaju suše i rizik od šumskih požara. Dalmatinsko područje u proteklih 50-tak godina pokazuje vrlo visok porast opasnosti od požara raslinja, ali i produljenje požarne sezone. Suše ostavljaju znatne posljedice na poljoprivrednu aktivnost, osobito u djelatnosti maslinarstva gdje su uzrok minimalno ostvarenom urodu na otoku Zlarinu u 2022. g., uz slična kretanja i na drugim otocima. Također, rastuće površine neobrađenog poljoprivrednog zemljišta i njihovo prerastanje u makiju predstavljaju područja za koja je izraženiji rizik od opožarivanja. Kao mjere odgovora na sušu potrebno je poticati obnovu i održivi razvoj vodno-komunalne infrastrukture te upravljati otpadnim vodama da se omogući upotreba obnovljene vode na otocima. Dugotrajna razdoblja suše povećavaju rizik od šumskih požara, a na otoku Zlarinu je on dodatno povećan zbog prisutnosti neodržanih poljoprivrednih zemljišta prekrivenih Alepskim borom. Nestašice vode i prometna izoliranost otežavaju suočavanje s takvim pojavama. Na sljedećoj

tablici prikazan je broj požara kroz razdoblje 2018. – 2022. za sve promatrane otoke te ukupna opožarena površina za svaki otok u petogodišnjem periodu.

Nacrt

Tab. 7. Pregled požara kroz razdoblje 2018. – 2022. po otocima

Otok	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	UKUPNO	Ukupna opožarena površina (km ²)
Kaprije	2	2	4	2	10	20	3,6284
Kornat	0	1	0	0	0	1	9
Krapanj	0	0	1	1	0	2	0
Murter	19	17	24	23	26	109	7,1915
Prvić	0	1	0	1	3	5	0,0452
Zlarin	5	1	3	1	3	13	0,4765
Žirje	3	0	1	1	0	5	9,01

Izvor: Hrvatska vatrogasna zajednica (2023.)

Iz tablice je moguće zaključiti kako su od najveće ugroze od požara otoci Murter (109 požara), Kaprije (20 požara) i Zlarin (13 požara). U očekivanju produljenja sušnih razdoblja u narednim godinama te porastu broja vrućih i ekstremno vrućih dana, priložene vrijednosti će nastaviti rasti ukoliko se pravovremeno ne poduzmu odgovarajuće preventivne mjere.

Na području otoka Šibensko-kninske županije djeluje nekoliko dobrovoljnih vatrogasnih društava (u daljnjem tekstu: DVD): DVD Brodarica-Krapanj, DVD Zlarin, DVD Žirje, DVD Kaprije, DVD Prvić Šepurine, DVD Murter-Kornati. Svi DVD-ovi u sastavu Grada Šibenika, s iznimkom DVD-a Kaprije imaju jednog uposlenog profesionalnog vatrogasca te najmanje 10 operativnih vatrogasaca. Vatrogasna vozila DVD-a Brodarica Krapanj čine dva velika šumska vozila te malo šumsko vozilo, DVD Zlarin posjeduje vlastite prostore, šumsko vozilo, vozilo za prijevoz vatrogasaca, vatrogasni brod te autocisternu, DVD Žirje posjeduje autocisternu, kombi vozilo, zapovjedno vozilo, a DVD Kaprije šumsko vozilo. DVD Prvić Šepurine ne posjeduje vozila, ali posjeduje dio opreme za početno gašenje požara, te za tehničke intervencije ispumpavanja. Za potrebe djelovanja DVD-a Prvić Šepurine, na otoku se nalazi vatrogasni objekt (spremište), međutim DVD ne posjeduje vozila, ali posjeduje dio opreme za početno gašenje požara, te za tehničke intervencije ispumpavanja. Na području Općine Murter-Kornati nije organizirana zaštita od požara: vatrogasna postrojba (DVD) je osnovana, ali zbog nezainteresiranosti stanovništva za djelovanje na vatrogasnim događanjima nije spremna operativno sudjelovati na vatrogasnim događanjima (Izvešće o stanju zaštite od požara Šibensko-kninske županije 2021. g.). Analiza stanja ukazala je na učestalu potrebu za intervencijama službi civilne zaštite, dok osobit izazov predstavlja nedovoljna opremljenost službi na otocima, nedostatnost infrastrukture i kapaciteta u slučaju intervencija koje zahtijevaju primjenu složenijih rješenja. Prometna izoliranost i nestašica vode k tome dodatno otežavaju suočavanje s rizicima, a nedovoljno je iskorištena mogućnost uređenja infrastrukture za odgovor na prirodne rizike, što svakako treba poticati u budućim razdobljima (poput ulaganja u sustav odvodnje oborinskih voda, sustav navodnjavanja i sl.).

Na otocima ne postoji razvijena protupožarna mreža putova. Važno je, stoga, poduzeti mjere čišćenja zemljišta i prorjeđivanja borovih šuma kako bi se uspostavilo uređeno stanje, prevenirali i ublažili razmjeri eventualnih budućih šteta, ali i potaknule aktivnosti kreiranja mreže protupožarnih putova i ulaganja u protupožarne sustave nadzora. Pažnju treba posvetiti i jačanju civilne zaštite kroz smanjenje vremena reakcije, opremanjem te modernizacijom i digitalizacijom procesa i tehnika za zaštitu i spašavanje. U svrhu prilagodbe na klimatske promjene potrebno je osnažiti i operativne kapacitete vatrogastva dodatnim ulaganjima u obnovu vatrogasnih domova te nabavu vatrogasne opreme i tehnike. U kontekstu smanjenja rizika od prirodnih prijetnji nužno je usmjeriti napore u izradu dokumenata procjene rizika i prostornog uređenja te osigurati kontinuirano i dosljedno provođenje mjera nadzora.

Negativne posljedice na otočni prostor dolaze i uslijed neodgovornog ljudskog djelovanja poput ilegalne upotrebe prirodnih resursa, onečišćenja okoliša odlaganjem otpada, otpada iz mora i slično. Unatoč formalno zaštićenim kulturnim i prirodnim cjelinama, stvarno stanje na terenu svjedoči nedostatku kontrole, nadzora, provedbenih mjera zaštite, kažnjavanja ilegalnog i neprihvatljivog ponašanja. Razvijaju se prakse postavljanja PVC stolarije na kulturna dobra, betonizacije, ilegalne gradnje, uništavanja suhozidne gradnje, „divljeg“ odlaganja otpada, nekontrolirane vožnje teških vozila i drugo.

Uz poticanje zelenih ulaganja u zelenu infrastrukturu, neizostavna su ulaganja i u plavu infrastrukturu u smjeru zaštite bioraznolikosti i ekosustava mora i podmorja, čišćenja podmorja te većeg nadzora i regulacije ponašanja nautičara.

Upravljanje prirodom i okolišem ključno je unaprijediti kroz standardizaciju poslovnih procesa, provođenjem stvarnog uvida na terenu, razvojem gospodarske infrastrukture i uvođenjem energetski učinkovitih tehnologija. Klimatske promjene predstavljaju jednu od najvećih prijetnji bioraznolikosti pa je, u tom smjeru, potrebno poticati lokalno stanovništvo na korištenje obnovljivih izvora energije i implementaciju mjera razvoja zelene infrastrukture za savladavanje i ublažavanje klimatskih promjena. U očuvanju morskih i kopnenih staništa najveću prijetnju georaznolikosti predstavlja pritisak uzrokovan ljudskom djelatnošću, stoga je nužno u dokumentima prostornog planiranja otočnih općina i gradova osigurati mehanizme zaštite otočnog krajolika uz učinkovit nadzor i praćenje (uključujući mjere zaštite, obnove i održivog korištenja prirodne baštine, mjere zaštite i obnove ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i vrsta obnovu parkova i šuma s ciljem povećanja njihove biološke raznolikosti), funkcionalno uklanjanje ilegalnih građevina te saniranje kontaminiranih područja. Povrh toga, ključno je uspostaviti suradnju i aktivno sudjelovanje relevantnih dionika na svim razinama.

3.5. Čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije

Zakonom o otocima otvorena je mogućnost razvoja koncepta pametnih i održivih otoka koji na taj način mogu postati predvodnici u razvoju i implementaciji pametnih tehnoloških rješenja, dok Nacionalni plan razvoja otoka definira samoodrživost hrvatskih otoka kao glavni cilj čijem će se ostvarenju težiti u budućem vremenskom razdoblju. Prirodni potencijal na otocima koji je nedovoljno iskorišten predstavlja proizvodnja energije iz obnovljivih izvora zahvaljujući upravo svojoj izloženosti jakom vjetru, djelovanju valova te Sunčevom zračenju. Rijetko naseljeni otoci Šibensko-kninske županije nisu autonomni u opskrbi energijom, te u potpunosti ovise o distribuciji energije s kopna putem podmorskih kabela. Kvaliteta podmorskih kabela je upitna u velikoj mjeri, a osnovni problem predstavlja dotrajalost i niska kvaliteta istih na dijelu otoka, što zahtijeva njihovu zamjenu, a što je ujedno i velik infrastrukturni zahvat koji iziskuje značajna financijska sredstva.

Potreba za zamjenom podmorskih kabela izražena je vezano uz područje dva naseljena otoka (Kaprije, Žirje) i jednog povremeno naseljenog otoka (Obonjan) te se u budućem periodu planira zamjena istih. Otok Obonjan je poznata ljetna turistička destinacija, te je stoga zamjena podmorskih kabela jedan od prioriteta, kako bi se osigurala adekvatna kvaliteta električne opskrbe. Planiranim aktivnostima planira se navedene otoke spojiti s električnom mrežom Grada Vodica.

Najveći problem u opskrbi energijom pojavljuje se u ljetnim mjesecima, kada nerijetko dolazi do padanja napona i nestanka struje, što nije karakteristika samo otočja Šibensko-kninske županije, već i svog obalnog područja u kojem prevladava intenzivna turistička aktivnost, stoga je izražena potreba

za novim rješenjima kako bi se zadovoljile potrebe otočkog stanovništva i pružila dodatna sigurnost vezana uz opskrbu otoka električnom energijom. U pogledu postojeće infrastrukture OIE, solarna elektrana postavljena je na krov zgrade Općine Murter-Kornati s mrežnim inverterom u punoj funkciji u 2022. g., snage izmjenjivača 10 kW. Ostale sunčane elektrane na otocima većinski su postavljene na privatnim zgradama. Na otoku Murteru provedena je i zamjena 500 rasvjetnih tijela energetske učinkovitosti LED svjetiljkama na lokacijama: Staro selo, Put škole, Lokvice, Put Slanice, kako bi osigurale značajne uštede i umanjila štetnost svjetlosnog zagađenja.

U svrhu očuvanja prirodnih površina na otocima, predviđeno je poticanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, i to kroz poticanje korištenja brownfield lokacija i investicija u zgradarstvu. Povećanje energetske učinkovitosti javnih zgrada posljednjih je godina primarno vezano uz rekonstrukciju i revitalizaciju pojedinačnih objekata (pr. muzeja, škola), međutim značajan broj objekata u javnom vlasništvu potrebuje rekonstrukciju i energetske obnovu kako bi se smanjila potrošnja primarne energije. Otoci Šibensko-kninske županije imaju geografsku prednost i veliki prirodni potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora budući da su često izloženi jakom vjetru, djelovanju valova i Sunčevom zračenju, no još uvijek se takva prednost ne iskorištava, što se očituje u tome da niti na jednom otoku Šibensko-kninske županije još uvijek ne postoji razvijena infrastruktura predviđena za korištenje obnovljivih izvora energije, a otoci u potpunosti ovise o energiji s kopna.

Jedna od osnovnih prepreka nekorištenja prednosti vezano uz obnovljive izvore energije na otocima jest trenutni zakonodavni okvir. Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19, 67/23), definira zahvate koji su dozvoljeni na otocima, kao i obuhvat područja Zaštićenog obalnog pojasa (ZOP), koje je područje od posebnog državnog interesa. Budući da veliki prostori otočja Šibensko-kninske županije s obzirom na njihovu relativno malu površinu spadaju u područje Zaštićenog obalnog pojasa (područje obalnih jedinica lokalne samouprave; planiranje i korištenje ZOP-a se radi zaštite, ostvarivanja ciljeva održivog, svrhovitog i gospodarski učinkovitog razvoja provodi uz ograničenja u pojasu kopna i otoka u širini od 1000 metara od obalne crte i pojasu mora u širini od 300 metara od obalne crte – prostor ograničenja), Zakonom o prostornom uređenju su definirana ograničenja kojima se onemogućuje iskorištavanje snage vjetra za električnu energiju, te se ne mogu određivati novi izdvojeni dijelovi građevinskog područja naselja, a postojeći izdvojeni dijelovi građevinskog područja naselja ne mogu se proširivati u pojasu od 100 metara od obalne crte. Novo izdvojeno građevinsko područje izvan naselja proizvodne namjene može se planirati samo izvan pojasa od 1000 metara od obalne crte, osim za one djelatnosti koje po svojoj prirodi zahtijevaju smještaj na obali (brodogradilišta, luke i slično). Iznimno, ako se građevinsko područje nalazi izvan prostora ograničenja s više od polovice svoje površine, na planiranje i uređenje tog dijela ne moraju se primijeniti odredbe kojima se u prostoru ograničenja građevinsko područje određuje tako da se može proširiti za najviše 20 % površine njegova izgrađenog dijela, ako je taj dio veći od 80% površine toga građevinskog područja. S obzirom na navedeno, zakonske prepreke u velikoj mjeri onemogućuju gradnju vjetrenjača i solara na površinom malim otocima Šibensko-kninske županije.

Na velikom broju hrvatskih otoka sve je prisutniji trend postavljanja punionica za električna vozila, što je dobar poticaj za čišći prijevoz na otocima uz korištenje prijevoznih sredstava na alternativna goriva. Jedina javna punionica za električna vozila na području otoka Šibensko-kninske županije nalazi se na otoku Murteru (u istoimenom naselju) koji ima komparativnu prednost u odnosu na ostale otoke s obzirom na povezanost mostom s kopnom, ali je pri sagledavanju potreba za daljnjim razvojem mreže punionica potrebno uzeti u obzir razmjerno malu zastupljenost cestovnog prometa na

otocima. U EU Deklaraciji o pametnim otocima⁵ ističe se nužnost poticanja otočnih zajednica na prelazak na čistu energiju, sa snažnim naglaskom na važnost uključivanja svih relevantnih dionika otočnog prostora, a prvenstveno na isticanje otočnog stanovništva kao osnovnog i glavnog sudionika energetske tranzicije. Za razliku od inicijativa koje su se u proteklih desetak godina javile na nekolicini drugih otoka i otočnih skupina u RH, na području otoka Šibensko-kninske županije još uvijek nisu u značajnoj mjeri razvijani projekti kojima se potiče proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, zbog čega se ističe potreba za poticanjem istraživačkih i razvojnih aktivnosti u području energetske učinkovitosti te korištenjem potencijala za proizvodnju prirodne energije.

3.6. Ostale teme od važnosti za otoke

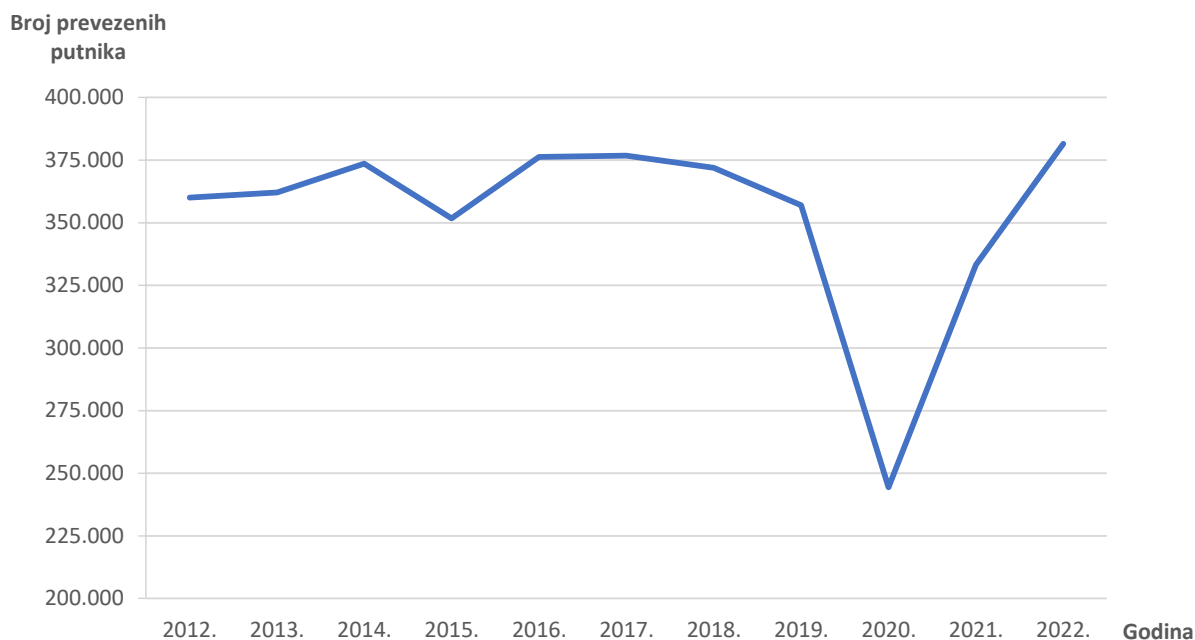
Komunalna infrastruktura

Od naseljenih otoka u županiji otoci Zlarin, Prvić, Krapanj i Murter imaju vodovodnu mrežu povezanu na vodoopskrbni sustav, dok na Kapriju postoji vodovodna mreža sa kućnim priključcima koju puni vodonosac, a slično je i na Žirju (manje sagrađene vodovodne mreže bez kućnih priključaka), no planira se projekt „Dovodni cjevovod kopno – Prvić – Obonjan – Kaprije – Žirje“ i to u tri faze. S obzirom da na otocima Šibensko-kninske županije nema površinskih vodotokova, oborinska voda koja dolazi iz atmosfere postepeno se difuzno miješa s morskom vodom, pa su podzemne vode otoka uglavnom zaslanjene do mjere da se ne koriste za piće. Voda stoga predstavlja krucijalan resurs na otocima, kako za svakodnevne potrebe lokalnog stanovništva tako i za kontinuirano odvijanje gospodarskih aktivnosti, posebice u ljetnim mjesecima, zbog čega je nužno osigurati njenu neprekidnu dostupnost (pr. primjenom sustava prikupljanja kišnice koja se naknadno reciklirana može koristiti i za održavanje elemenata zelene infrastrukture na otocima). Jedan od razvojnih potencijala, pogotovo za udaljene otoke, predstavlja i mogućnost instalacije desalinizatora za proizvodnju pitke vode. Kanalizacijski sustav ima samo otok Krapanj no trenutno se provodi faza ishođenja građevinske dozvole i za projekt „Kanalizacijski sustav otoka Prvića“, te se planira provedba projekta „Aglomeracije Betina – Murter“ te „Aglomeracije Pirovac – Tisno – Jezera“. Na području otoka Zlarina, postojeće vodovodne cijevi su na bazi azbesta, a nerijetko se događaju i puknuća cijevi te nepotrebno istjecanje pitke vode. Adresiranje opisanog problema od iznimne je važnosti za zdravlje i kvalitetu života mještana otoka, ali i s aspekta očuvanja prirodnih bogatstava. Uz to, postoji potreba i za pridavanjem veće pozornosti i provođenjem stručnih intervencija na izvoru Jaruga koji se prilikom svih snažnijih oborina onečisti. Kao važno infrastrukturno pitanje koja je potrebno sustavno rješavati na naseljenim otocima Šibensko-kninske županije je i zbrinjavanje krutog otpada te prijevoz istog s otoka na kopno radi prerade, zbrinjavanja i moguće reciklaže. U pogledu razvoja kružnog gospodarenja otpadom, na otoku Zlarinu nabavljena je oprema za kompostiranje organskog i zelenog otpada, čime je predviđeno značajno smanjenje zelenog otpada i biootpada koji se prevozi na kopno te je razvijen novi model upravljanja uz uporabu kompostiranog otpada na otoku.

⁵ Deklaracija o pametnim otocima inicijativa je otočnih jedinica lokalne samouprave i drugih dionika na otocima EU, kojom su identificirani potencijali razvoja europskih otoka za održivi razvoj prema energetske i ekonomske neovisnosti. Inicijativa Pametni otoci zalaže se za lokalizirane aktivnosti koje vode do vidljivih promjena kroz maksimalno iskorištavanje komparativnih prednosti otoka, poticanje lokalnog razvitka i prosperiteta te doprinosu EU ciljevima na području energetike, klimatskih promjena i prilagodbi, inovacija, cirkularne ekonomije, transporta i mobilnosti, plavog rasta i digitalne agende za Europu. Potpis na Deklaraciju stavili su i predstavnici hrvatskih otoka, izražavajući tako predanost izgradnji energetski učinkovitih, okolišno održivih i digitalno povezanih zajednica.

Trenutno stanje prometne infrastrukture pokazuje da, unatoč dosadašnjim investicijama još uvijek postoji potreba za ulaganjima u lučku infrastrukturu, reorganizacijom pojedinih (brzo)brodskih i trajektnih linija koji povezuju otoke s kopnom ali i otoke međusobno, zamjenom zastarjele flote s novom koja će biti prilagođena potrebama otočana i dr. Trajektna pristaništa nalaze se na otoku Zlarinu, Kapriju i Žirju, dok se brodska pristaništa nalaze osim na navedenim otocima, na Krapnju, u Prvić Luci i Prvić Šepurinama. Trenutno je u provedbi projekt „Izgradnja trajektnog pristana u luci Kaprije“, što će imati izravan utjecaj na redovitost broskog prijevoza u cijelom šibenskom arhipelagu. Kao koncesionari državnih pomorskih linija trenutno djeluju Jadrolinija te Miatrade te su svi stalno naseljeni otoci, osim otoka Murtera koji je premošteni otok, s kopnom povezani i do nekoliko puta dnevno: otok Žirje i Kaprije od 2-6 linija ovisno o danu u tjednu i mjesecu u godini, Krapanj 4-17 linija dnevno te Prvić i Zlarin 3-5 linija dnevno. Linijski prijevoz trajektima i brodovima obuhvaća 2 državne brodske linije i to 501 (Krapanj – Brodarica) i 505 (Vodice – Prvić Šepurine – Prvić Luka – Zlarin – Šibenik), državnu brzobrodsku liniju 9502 (Žirje – Kaprije – Šibenik) te državnu trajektnu liniju 532 (Šibenik – Zlarin – Obonjan – Kaprije – Žirje). Prema statističkim podacima o broju putnika u pomorskom prijevozu na državnim linijama, na području Šibensko-kninske županije u razdoblju 2012.-2022. godine (Sl. 7.) korištenje ovog načina prijevoza pokazuje trend stagnacije, s iznimkom 2020. godine kada je zbog pandemije COVID – 19 došlo do značajnog pada u broju putnika. Unatoč tome studije su pokazale da ipak postoji potreba za reorganizacijom pomorskog prometa. Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine ustanovljeno je kako brod/trajekt kao sredstvo putovanja na posao/školu koristi samo 0,4% zaposlenih i osoba koje se školuju (Master plan održive urbane mobilnosti Grada Šibenika, 2017). Otoci Murter i Žirje su jedini koji imaju cestovnu prometnu infrastrukturu dok je na ostalim otocima moguć samo kolno-pješački promet, no postoji potreba za ulaganjem u rekonstrukciju i obnovu postojeće cestovne infrastrukture pogotovo za onu koja je neadekvatna. Zbog navedenog postoji i potreba za razvojem alternativnih oblika prijevoza, na području otoka Murtera predviđena je nabava javnih električnih bicikala, dok je također potrebno poticati uspostavu punktova za najam bicikala na svim otocima, uključujući razvoj sustava javnih bicikala (na klasičan i e-pogon). Prema podacima Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, ukupna duljina cesta na otoku Murter iznosi 12,11 km, a na otoku Žirje 5,32 km. Murterom prolazi državna cesta D121, a koja povezuje naselja Murter i Tisno na otoku Murteru s Jadranskom magistralom (D8). Mrežu županijskih cesta otoka Murtera čine sljedeće županijske ceste : ŽC 6250 (Murter (D121) – Betina – Murter D121) – 2,646 km te ŽC 6085 Jezera (D121 – ACI Marina) – 1.508 km. Od 2014. godine na otoku Žirje nije bilo aktivnosti građenja (građenje novih ili rekonstrukcija postojećih) kao ni investicijskog održavanja cesta. Građenje je izostalo i na Murteru, dok je 1 kilometar cesta bio predmet investicijskog održavanja. U promatranom razdoblju 2014.–2022. godine, na cestama oba otoka provodi se redovno održavanje. U planovima za 2023. godinu, nema predviđene izgradnje, no planira se investicijsko održavanje pola kilometra dionice ceste na otoku Murteru.

Sl. 7. Ukupan broj putnika u pomorskom prijevozu na državnim linijama na području Šibensko-kninske županije, u razdoblju od 2012. do 2022. godine

Izvor: DZS, 2021.

Odgoj i obrazovanje

Na području naseljenih otoka Šibensko-kninske županije odgojno-obrazovne ustanove postoje samo na području naselja Betine, Jezera, Murtera i Tisnog, gdje su locirane 4 ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje:

- Dječji vrtić „Spužvica“ Tisno,
- PO „Ribica“ Jezera,
- PO „Školjkica“ Betina,
- PO „Pčelica“ Murter.

U tablici 8. prikazan je broj djece upisan u ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje u pedagoškoj godini 2020./2021. i pedagoškoj godini 2022./2023.

Tab. 8: Broj upisane djece i ukupna promjena u ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje, pedagoška godina 2020./2021. i 2022./2023.

Naselje	Vrsta odjela	Naziv odjela	Broj upisane djece		Promjena (%)
			Pedagoška godina 2020./2021.	Pedagoška godina 2022./2023.	
Tisno	Matični odjel	Dječji vrtić Spužvica - Tisno	54	49	-9,3
Jezera	Područni odjel	PO "Ribica" - Jezera	38	40	5
Betina	Područni odjel	PO Školjkica - Betina	42	41	-2,3
Murter	Područni odjel	PO Pčelica - Murter	53	54	1,9
Ukupno			187	184	-1,6

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023.

U gradovima i općinama koje obuhvaćaju otočna naselja Šibensko-kninske županije stipendijski sustav⁶ u 2023. godini uređen je na sljedeći način:

- Općina Murter – Kornati – ne dodjeljuju se stipendije
- Grad Šibenik - stipendije se isplaćuju tijekom deset mjeseci u razdoblju od 1. listopada do 30. rujna akademske godine; u proračunu su osigurana sredstva za ukupno 40 stipendija
- Općina Tisno - stipendije se dodjeljuju za razdoblje školske odnosno akademske godine, dodjeljuje se 30 stipendija za sveučilišne studije, 5 stipendija za veleučilišne studije i sve učeničke koje udovolje kriteriju iz Pravilnika
- Grad Vodice – stipendije se dodjeljuju temeljem kriterija uspjeha u prethodnom školovanju i izvanškolskim aktivnostima u skladu odredbama Pravilnika; kriterij socijalnog statusa i drugih socijalnih prilika uz uvjet uspješnosti u dosadašnjem školovanju

Zdravstvena infrastruktura i usluge

Primarna zdravstvena skrb na otocima organizirana je na način da je na otoku Zlarinu stacionirana ordinacija opće medicine u kojoj je ugovoren jedan tim (doktorica opće/obiteljske medicine i medicinska sestra) a koji putuje na otoke Žirje, Kaprije i Prvić na kojima je organizirana ambulanta opće medicine sa medicinskom sestrom. Dok je ambulanta u Brodarici bila pod Domom zdravlja Šibenik, medicinski tim je jednom tjedno putovao na otok Krapanj, no nakon što je ambulanta stavljena pod zakupstvo u 2020. godini, medicinski tim je prestao odlaziti na otok Krapanj koji je time ostao bez dosadašnje povremene primarne zdravstvene skrbi, iako postoji potreba za istim. Na području otoka Murtera djeluje jedna ambulanta doma zdravlja te tri ordinacije primarne zdravstvene zaštite, te je jedini otok Šibensko-kninske županije koji ima dostupne usluge dentalne zdravstvene zaštite i ljekarne. Za ostale usluge otočani moraju gravitirati prema Šibeniku ili Vodicama. Za pristup složenijoj razini skrbi ovise o transportu i vremenskim uvjetima. Na otocima ne postoji sustav brze (hitne) zdravstvene zaštite već se za takvu uslugu koriste alternativne usluge (MUP, Lučka kapetanija i sl.), međutim do kraja 2023. g. predviđena je isporuka SAR brodice za hitne medicinske intervencije, koja će osigurati pružanje medicinske pomoći otočanima unutar “zlatnog sata” Zbog nedostatka heliodroma na otocima ne postoji adekvatni prijevoz s otoka na kopno u urgentnim situacijama te lokalno stanovništvo trenutno nema mogućnost interventnog prijevoza do bolnice, iako je Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017.) predviđena i gradnja pet novih heliodroma od toga četiri na otocima (Prvić, Zlarin, Kaprije i Žirje). Heliodromi bi se, osim u medicinske svrhe, također mogli koristiti u cilju svih hitnih intervencija civilne zaštite, uključujući vatrogastvo, čime bi značajno doprinijeli povećanju opće sigurnosti na otocima. Otoci Šibensko-kninske županije također nisu pokriveni ni telemedicinskom mrežom usluga koje se mogu pružati na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini, budući da je potrebna adekvatna pokrivenost širokopojasnim internetom te su potrebna i ulaganja u opremu, edukaciju te računalnu i komunikacijsku infrastrukturu stoga se iz svega da zaključiti da naseljeni otoci Županije nemaju jednako dostupnu zdravstvenu skrb kao ostatak županije te da je istu potrebno unaprijediti.

⁶ Stipendijski sustav odnosi se na učenike i studente.

4. Područja ulaganja TS-a

Kako bi se moglo adresirati identificirane potrebe i potencijale, definirane su mjere koje doprinose operacijama ITP-a za otoke. Teritorijalni pristup prepoznaje osobitosti otočnog područja s ciljem pronalaska adekvatnog načina odgovaranja na konkretne potrebe područja i osiguravanja dugoročnijeg razvojnog učinka. Specifični razvojni izazovi i prihvatljiva područja ulaganja za otoke u okviru ITP-a adresirani su kroz jedan prioritet: *Prioritet 3. Razvoj urbanih područja kao pokretača regionalnog rasta i razvoja njihovih funkcionalnih područja te razvoj održivih i zelenih otoka* i jedan specifičan cilj: *RSO 5.2. Poticanje integriranog i uključivog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana*. Mjere Teritorijalne strategije koje se planiraju provoditi u okviru ITP-a u skladu su s područjima ulaganja i vrstama intervencija u sklopu RSO 5.2., ali također odgovaraju i na širi spektar razvojnih izazova s kojima se otoci suočavaju. Pripadajuće mjere za svaku operaciju preuzete su iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije te su usklađene s posebnim ciljevima Nacionalnog plana razvoja otoka koji se smatraju relevantnim prioritetima javne politike kojima je potrebno usmjeriti budući razvoj otoka. Navedeni temelji prošireni su provedbom analize razvojnih potreba i potencijala, participativnog procesa (kroz uključivanje Radne skupine/Otočnog partnerstva) kako bi se prioriteti javne politike prilagodili specifičnim uvjetima razvoja otoka Šibensko-kninske županije.

4.1. Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora

U okviru područja *Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora* prepoznato je kako su učinci koje klimatske promjene imaju na lokalno stanovništvo i ekosustave posebno izraženi na otocima. Ulaganja se stoga usmjeravaju na jačanje kapaciteta i operativne spremnosti vatrogastva i civilne zaštite u cilju jačanja otpornosti na klimatske promjene te smanjenja rizika od katastrofa uzrokovanih opožarivanjem u čijem je fokusu poticanje prevencije i ublažavanja razmjera eventualnih budućih šteta koje požari mogu uzrokovati okolišu i gospodarstvu otoka. U svrhu osnaživanja sustava nadzora te smanjenje ostalih rizika od prirodnih katastrofa ulagat će se u povećanu sigurnost javnih i prirodnih površina. Ulaganja su usmjerena na razvoj zelene i plave infrastrukture, uključujući mjere zaštite, obnove i održivog korištenja prirodne baštine, mjere zaštite i obnove ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i vrsta, obnovu parkova i šuma s ciljem povećanja njihove biološke raznolikosti, izgradnju i obnovu suhozida, postavljanje ekološki prihvatljivih sidrišta i ostale aktivnosti u skladu s mjerama PAO za mrežu Natura 2000, s ciljem održivog upravljanja, očuvanja i korištenja otočnog prostora.

Mjera 1.1. Unaprjeđenje sustava civilne zaštite

Svrha provedbe mjere:

Razvoj stabilnog, otpornog i modernog sustava civilne zaštite na otocima uz jačanje kapaciteta za odgovor na prirodne i antropogene rizike.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 9. Jačanje otpornosti i sigurnosti Šibensko-kninske županije; mjera 9.1. Unaprjeđenje sustava civilne zaštite), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 3.3. Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

Otoci Šibensko-kninske županije vrlo su osjetljivi na utjecaj prirodnih prijetnji poput požara i suša, zbog prirodnih i vremenskih uvjeta; raširene mediteranske vegetacije te sušnih i vrućih razdoblja ljeti. Istovremeno intenzitet javljanja prirodnih katastrofa i nesreća uzrokovanih djelovanjem čovjeka kontinuirano raste. Shodno tome potrebno je razvoj usmjeriti prema jačanju otpornosti i sigurnosti s ciljem ublažavanja razmjera eventualnih budućih šteta koje prirodne prijetnje mogu uzrokovati okolišu i gospodarstvu otoka kroz unaprjeđenje sustava civilne zaštite, provedbu mjera prevencije i zaštite od šumskih požara, revitalizacije šumskih i požarnih putova. Povećanje djelotvornosti sustava zaštite u kriznim situacijama nije moguće bez ojačane ljudske i infrastrukturne osnove te je nužno tehnološko opremanje potrebne infrastrukture, modernizacija vatrogasnih, HGSS i povezanih postrojbi i jačanje ljudskih kapaciteta i vještina kako bi se broj požara i vrijeme intervencije smanjili na najmanju moguću mjeru. Pri tom se osobito potiče održivo upravljanje, uz ažuriranje planova zaštite od požara i procjena ugroženosti od požara, razvoj infrastrukture (kroz izgradnju i obnovu vatrogasnih domova i spremišta medicinske opreme), poboljšanje stanja osobne i skupne vatrogasne opreme, instrumenata i uređaja za zaštitu i spašavanje, a osobito u gašenju požara otvorenog prostora, uključujući nabavu vozila i plovila. Također se potiče upotreba novih tehnologija u funkciji civilne zaštite, kao i modernizacija tehnike, te upotreba digitalnih tehnologija vatrogasnih postrojbi i DVD-a (protupožarnih sustava nadzora) za ranu detekciju dima i vatre. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti i osnaživanju sposobnosti sudionika civilne zaštite kroz smanjenje vremena reakcije, ulaganje u jačanje ljudskih kapaciteta i vještina kroz dodatno osposobljavanje sudionika u zaštiti od požara. Potrebno je poduzeti mjere čišćenja zemljišta i prorjeđivanja borovih šuma kako bi se uspostavilo uređeno stanje, poticati revitalizaciju šumskih i požarnih puteva (osobito uzevši u obzir kako trenutno na otocima ne postoji razvijena mreža istih), dovođenjem u prohodno stanje izgrađenih puteva te kroz izgradnju novih protupožarnih prosjeka s elementima šumske ceste i poljoprivrednih putova pogodnih za promet vatrogasnih vozila. Također je potrebno pažnju posvetiti sanaciji terena nakon požara raslinja te pošumljavanju u što kraćem roku kako bi štete od erozije tla, koje nastaju zbog bujičnih poplava i odnošenja čestica tla vjetrom, bile minimalne. Kako bi se broj požara i vrijeme intervencije smanjili na najmanju moguću mjeru, nužne su i druge preventivne aktivnosti zaštite od šumskih požara; poput informiranja pučanstva o regulativama i opasnostima prilikom spaljivanja biljnog i drugog otpada.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO28 Područje obuhvaćeno mjerama zaštite od šumskih požara	0	5.000 ha
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCR36 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od šumskih požara	0	5.820

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, JVP-ovi, DVD-ovi, HGSS
Financiranje mjere:	2.337.546,47 €
Rok provedbe mjere:	prosinac 2029.

Mjera 1.2.

Ulaganje u povećanu sigurnost javnih i prirodnih površina

Svrha provedbe mjere:

Provedba aktivnosti prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena te povećanje sigurnosti javnih i prirodnih površina.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 9. Jačanje otpornosti i sigurnosti Šibensko-kninske županije; mjera 9.2. Ulaganje u povećanu sigurnost javnih i prirodnih površina), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 3.3. Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

Dugoročan izazov u pogledu prirodnih rizika na području otoka Šibensko-kninske županije u budućnosti predstavljaju i ostali rizici povezani s posljedicama klimatskih promjena, poput podizanja razine mora i povećanje broja ekstremnih klimatskih događaja, drugih prirodnih katastrofa (potresi i dr.) te rizika povezanih s ljudskim djelovanjem (onečišćenja mora i dr.) Takvi neželjeni događaji narušavaju gospodarsko blagostanje i uzrokuju nepopravljive gubitke za okoliš, bioraznolikost i kulturnu baštinu. Kako bi se smanjili rizici od prirodnih katastrofa, nužno je uspostaviti sustave predviđanja razmjera šteta katastrofe koji zahtijevaju sustavno prikupljanje podataka i informacija. Analiza takvih podataka treba uzeti u obzir dinamičku prirodu katastrofa, a ujedno i ranjivosti koje proizlaze iz ljudskog faktora, degradacije okoliša i klimatskih promjena. Osim osiguravanja podloge za informirano odlučivanje o rizicima od katastrofa, nužno je i mobiliziranje raspoloživih resursa i osiguravanje učinkovite međusektorske suradnje radi prevencije i smanjenja rizika od katastrofa, ali i razvijati nove tehnologije za predviđanje, otkrivanje, prevenciju i postupanje u katastrofama. Putem mjere ulagat će se stoga u uspostavu i unaprjeđenje sustava nadzora i praćenja radi smanjenja rizika od katastrofa, razvoj infrastrukture za ublažavanje prirodnih i antropogenih rizika, ojačavanje građevina i jačanje otpornosti na prirodne i antropogene rizike (podizanje otpornosti objekata, mreža i sustava kritičnih infrastrukture, kako bi se osiguralo da one ostanu sigurne, učinkovite i operativne za vrijeme i nakon katastrofa) i dr., te povećanje sigurnosti javnih površina kroz aktivnosti ulaganja u iste (video nadzor, signalizacija i sl.). Posebno vrijedan resurs predstavlja more koje je pod velikim rizikom od onečišćenja. U svrhu sprječavanja onečišćenja mora otpadom s plovila, osigurat će se dostupnost usluga i opreme za operativno djelovanje, praćenje i analizu kvalitete mora, a osobito za intervencije u slučaju onečišćenja mora velikih razmjera. Uz sve navedeno nužno je promicati aktivnosti podizanja svijesti otočnog stanovništva o zaštiti prirode i okoliša kao i važnosti minimiziranja ljudskog utjecaja na nastajanje klimatskih promjena, kako bi njihove posljedice u budućnosti bile što blaže.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO24 Ulaganja u nove ili poboljšane sustave za praćenje katastrofa, pripravnost, upozorenje i odgovor na njih u slučaju prirodnih katastrofa	0	563.819 €
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCR37 Stanovništvo koje ostvaruje koristi od mjera zaštite od prirodnih katastrofa povezanih s klimatskim promjenama (osim poplava ili šumskih požara)	0	572

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, JVP-ovi, DVD-ovi, HGSS
Financiranje mjere:	2.023.949,37 €
Rok provedbe mjere:	prosinac 2029.

Mjera 1.3.

Poticanje održivog upravljanja i valorizacije prirodne baštine te podrška mjerama zelene tranzicije integriranjem mjera zelene infrastrukture

Svrha provedbe mjere:

Očuvanje kvalitete, vrijednosti i usluga lokalnog ekosustava kroz zaštitu i valorizaciju prirodne baštine te jačanje zelenog identiteta otočja temeljenog na razvoju zelene i plave infrastrukture.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 11. Razvoj održivog sustava zaštite okoliša, očuvanja prirodne baštine i upravljanja prirodnim resursima, mjere: 11.2. Poticanje održivog upravljanja i valorizacije prirodne baštine, 11.3. Podrška mjerama zelene urbanizacije i zelene tranzicije integriranjem zelene infrastrukture), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 3.3. Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

Prirodni kapital i okoliš čine jedinstvenu komparativnu prednost otoka koju je važno očuvati, unaprijediti i održivo koristiti, a sama zaštita prirodne baštine ne bi se smjela zadržati samo unutar zaštićenih područja, već se odnositi na sve dijelove otoka i pripadajućeg akvatorija. S obzirom da se otočni prostor Šibensko-kninske županije sastoji od skupine malih otoka kod kojih se utjecaj neprimjerenog i neplanskog gospodarenja izravno očituje na prostorne sastavnice i osjetljive ekosustave, kao temelj održivog razvoja otoka u budućnosti će se poticati održivo gospodarenje prirodnim resursima te aktivnosti valorizacije prilagođene tradicionalnim ambijentima na načelima održivog razvoja. Posebna pažnja stoga će se usmjeriti na prepoznavanje pojedinih vrijednih morskih područja, s obzirom na sve veće pritiske na morski okoliš. Kao mjere razvoja plave infrastrukture,

poticati će se održiva rješenja ublažavanja posljedica porasta razine mora koje predstavlja prijetnju otočnim naseljima (održavanje, rekonstrukcija i izgradnja luka, lukobrana obalnih zidova, plaža i sl.). Uz poticanje aktivnosti kojima se unaprjeđuje zaštita od degradacije mora i morskih staništa (pr. postavljanjem ekološki prihvatljivih sidrišta) kao i ostalih vodnih površina na otocima, tamo gdje pridonose ekološkoj povezanosti mreže Natura 2000, mjerom se također potiču i aktivnosti usmjerene na očuvanje postojeće kakvoće zraka i tla, očuvanje ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i vrsta na otocima, uključujući očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja, jačanje kapaciteta za upravljanje prirodnim vrijednostima (obnovu i održivo korištenje prirodne baštine te površina velike prirodne vrijednosti) i osnaživanje mehanizama zaštite otočnog krajolika, pružanje podrške javnim ustanovama i JLS-ovima u provedbi aktivnosti čišćenja okoliša, morskih i obalnih staništa od otpada antropogenog podrijetla uz promotivne aktivnosti o potrebi zaštite okoliša. Poseban naglasak stavit će se na očuvanje i unaprjeđenje upravljanja postojećim zaštićenim područjima na otocima, uz izradu planova upravljanja prirodnom baštinom i zaštićenim prirodnim područjima (uključujući i područja Natura 2000) i uspostavu sustava putem kojeg bi se pratila učinkovitost upravljanja. Također će se poticati revitalizacija javnih i zaštitnih zelenih površina te kroz podršku aktivnostima integrirane zelene i kružne urbane obnove naselja. Kako bi se postiglo održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora, poticati će se i obnova parkova i šuma s ciljem povećanja njihove biološke raznolikosti, izgradnja i obnova suhozida, sanacija lokvi i dr. Potencijal prirodne baštine nastojat će se unaprijediti i kroz stavljanje većeg naglaska na njezin edukacijski, kao i interpretacijski značaj, čime bi se potaknula i značajnija turistička valorizacija.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO26 Zelena infrastruktura izgrađena za prilagodbu klimatskim promjenama	0	1,8ha
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RSR 5.2.2. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj zelenoj infrastrukturi na otocima	0	1.494

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, Javna ustanova Priroda ŠKŽ, JU NP Kornati, udruge u području ekologije i zaštite prirode
Financiranja mjere:	3.458.068,62 €
Rok provedbe mjere:	prosinac 2029.

4.2. Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima

U okviru područja *Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima* potiču se ulaganja u javno-društvenu infrastrukturu na otvorenom i zatvorenom te ulaganja u poslovnu infrastrukturu koja će se vršiti u okviru procesa industrijske tranzicije kao podrške regionalnim lancima vrijednosti. Mjera na taj način potiče diversifikaciju otočne ekonomske strukture te jačanje društvene funkcije otoka. Ulaganjima u poslovnu infrastrukturu i podršku (kroz izgradnju i obnovu poslovnih zona i

poduzetničkih potpornih institucija) doprinosi se održivosti otočnog gospodarstva, a ulaganjima u javno-društvenu infrastrukturu kroz revitalizaciju javno-društvene infrastrukture na otvorenom i zatvorenom te ostale infrastrukture namijenjene javnoj uporabi utječe se na unaprjeđenje društvenih sadržaja na otocima kako bi se posljedično ublažili negativni demografski trendovi i stvorili uvjeti za poboljšanje života na otocima.

Mjera 2.1.

Poticanje revitalizacije gospodarstva i društva na otocima i razvoj pametnih otoka

Svrha provedbe mjere:

Poticanje poduzetništva i diversifikacija otočnog gospodarstva uz unaprjeđenje društvenih sadržaja na otocima u skladu s dostupnim resursima i planom industrijske tranzicije za Jadransku Hrvatsku, s ciljem razvoja održive, cjelogodišnje i zelene otočne ekonomije, otočne revitalizacije te očuvanja njihovih posebnosti.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 14. Poticanje ravnomjernog razvoja otoka, potpomognutih i brdsko-planinskih područja, mjera 14.1. Poticanje revitalizacije gospodarstva i društva na otocima i razvoj pametnih otoka), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 2.1. Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

Zbog specifičnih razvojnih prilika, budući je otočni razvoj nužno poticati aktivnostima koje optimalno objedinjuju ekonomska, tehnološka, socijalna i okolišna rješenja utemeljena na integriranom i pametnom upravljanju infrastrukturom i prirodnim resursima. Očuvanje i razvoj lokalne zajednice nastojat će se unaprijediti ulaganjem u aktivnosti kojima se ostvaruje kreiranje društvenih sadržaja, potiče okupljanje lokalne zajednice i time daje doprinos očuvanju otočnog identiteta te potiče socijalna uključenost (kroz ulaganja u obnovu i opremanje infrastrukture za djelovanje pružatelja socijalnih usluga u zajednici i organizacija civilnog društva). Pritom se osobito potiču ulaganja u javnu infrastrukturu društvene namjene, poput kina, društvenih domova, prostora za jačanje zajednice, edukacijskih i interpretacijskih centara, kao i ulaganja u obnovu javnih prostora visoke kvalitete poput parkova, trgova, dječjih igrališta, uz horizontalnu implementaciju mjera zelene infrastrukture. Predmetnom mjerom se također potiču ulaganja u razvoj sporta kao čimbenika koji doprinosi višem nivou kvalitete života i zdravlja, kroz razvoj i unaprjeđenje sportske infrastrukture koja je tek parcijalno razvijena u obliku infrastrukture na otvorenom. Kao odgovor na nepovoljnu ekonomsku strukturu, nedostatnu poslovnu infrastrukturu i sezonalnost gospodarske aktivnosti, a s ciljem diversifikacije ekonomske strukture na otocima, stvaranja povoljnih uvjeta za osnivanje i rad tvrtki i njihove veće konkurentnosti te međusobnog povezivanja, mjerom se također potiče razvoj poslovne infrastrukture na otocima. S obzirom da su otoci Šibensko-kninske županije pretežito površinom mali te disperzno raspoređeni, na njima nije moguće očekivati intenzivnije korištenje otočnih resursa niti djelovanje većih gospodarskih subjekata, međutim sinergijskim djelovanjem malih poslovnih subjekata, na njima se mogu očekivati kvantitativno veći rezultati. Stoga se mjerom potiče uspostava višenamjenskih prostora, izgradnja i obnova poduzetničkih potpornih institucija (npr. inkubatora i *co-working* prostora), u skladu s prioritetnim nišama grupiranih u regionalne lance vrijednosti za Jadransku Hrvatsku (RLV plavog rasta, RLV zdravlja, RLV pametne industrije, RLV zelenog rasta, RLV

uslužni sektor visoke dodane vrijednosti). Također, s ciljem ostvarivanja samoodrživosti otoka, potiču se i aktivnosti razvoja i brendiranja otočnih proizvoda, revitalizacije i modernizacije primarnih djelatnosti na otocima kao i modernizacija ribarske infrastrukture otoka.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO15 Kapacitet stvorene inkubacije	0	4
RSO 5.2.1. Stvoreni ili regenerirani prostori na otocima	0	15.550 m ²
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCR18 MSP-ovi koji se koriste uslugama inkubatora jednu godinu nakon stvaranja inkubatora	0	2
RSR 5.2.1. Stanovništvo koje ima pristup novoj ili poboljšanoj socijalnoj infrastrukturi	0	5.300

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, PPI-ovi s područja ŠKŽ
Financiranje mjere:	17.810.268,31 €
Rok provedbe mjere:	prosinac 2029.

4.3. Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima

Područje *Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima* podrazumijeva ulaganja u fizičku obnovu i revitalizaciju objekata kulturne baštine te kulturno-turističkih lokacija, valorizaciju i digitalizaciju pokretne kulturne baštine otoka, poput muzejskih i knjižničnih zbirki, potiče organizaciju raznih događanja s ciljem promocije kulturne baštine i lokalnih običaja te informiranje lokalnog stanovništva o očuvanju kulturne baštine i običaja s ciljem očuvanja otočnog identiteta, jačanja društvene kohezije na otocima, očuvanja autentičnosti običaja, kao i cjelovitosti jedinstvenih otočnih lokaliteta.

Mjera 3.1.

Revitalizacija i valorizacija kulturne baštine uključujući unaprjeđenje sustava upravljanja i očuvanja kulturne i povijesne baštine te razvoj i poticanje sektora kreativnih i kulturnih industrija

Svrha provedbe mjere:

Zaštita, obnova i održiva valorizacija kulturne baštine uz razvoj održivog sustava upravljanja, uz unaprjeđenje dostupnosti ponude i kvalitete sadržaja u kulturi na otocima, s ciljem usmjeravanja sektora turizma prema održivim i otpornim okvirima.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 3. Revitalizacija i valorizacija kulturne baštine uz razvoj kreativnih industrija i kulturnih sadržaja, mjere: 3.1. Revitalizacija i valorizacija kulturne baštine uključujući unaprjeđenje sustava upravljanja i očuvanja kulturne i povijesne baštine i 3.2. Razvoj i poticanje sektora kreativnih i kulturnih industrija), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 3.4. Održivo korištenje i revitalizacija ukupnog otočnog prostora, kulturne baštine i otočnog identiteta Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

Predmetnom mjerom potiče se očuvanje i valorizacija kulturne baštine i kulturnog krajolika te svih materijalnih i nematerijalnih sastavnica koje tvore otočni identitet, kao i razvoj društvenih sadržaja, promocija kulture otočne zajednice osiguravanjem adekvatne infrastrukture. Mjerom se potiču i aktivnosti inventarizacije i obnove materijalne kulturne baštine, arheoloških nalazišta i drugih spomenika, kao i implementacija mjera zaštite kako bi se osiguralo očuvanje baštine za buduće generacije. Također se potiče razvoj popratne interpretacijske infrastrukture, korištenje inovativnih metoda u valorizaciji i prezentaciji kulturne baštine, podizanje svijesti građana o potrebi održive valorizacije kulturne baštine te pružanje podrške aktivnostima zaštite tradicijskih oblika gradnje i dr. Kako bi održivost dobila potpuni značaj, predviđena je aktivnost podizanja svijesti javnosti o zaštiti, očuvanju i održivom korištenju kulturne baštine i povezane infrastrukture, kao i značenju kulturnog krajobraza, običaja, jezične baštine i drugih sastavnica kulturne baštine. Poticati će se izrada dokumentacije neophodne za održivo očuvanje i valorizaciju kulturne baštine, uključujući aktivnosti istraživanja i prezentacije lokaliteta te ulaganja u institucije koje istražuju i skrbe o kulturnoj i povijesnoj baštini. Mjerom se također teži dodatnom razvoju i unaprjeđenju postojećih kulturnih sadržaja na otocima, poput rad muzeja, događanja i manifestacija, ali i poticanju umjetničkog stvaralaštva. Kvalitetna i učinkovita izvedba kulturnih programa moguća je uz pretpostavku postojanja funkcionalne infrastrukture. Posebno će se poticati raznolikost kreativne industrije, budući da ista može jamčiti gospodarsku aktivnost tijekom cijele godine. Kulturna baština otoka može činiti inspiraciju za nove poslovne prilike, primarno korištenjem u svrhu razvoja novih usluga i proizvoda na otocima u kulturnim industrijama. Mjera stoga uključuje identifikaciju kulturnih resursa na otocima, uključujući tradicionalnu umjetnost, zanate, glazbu, literaturu, gastronomiju, aktivnosti razvoja i modernizacije ustanova i sadržaja u kulturi, primarno muzeja, interpretacijskih centara, suvremenih, multimedijски opremljenih zavičajnih etnografskih zbirki, razvoj kulturnih manifestacija namijenjenih lokalnom stanovništvu (radionica, festivala, kulturnih ruta), poticanje razvoja novih kulturnih sadržaja, pružanje podrške aktivnostima koje njeguju kulturni identitet otoka, umjetničkim i tradicijskim obrtima, pružanje podrške projektima kulturnih i kreativnih industrija (glazba, film, elektronički mediji), digitalizaciju kulturnih sadržaja i usluga, prilagodbu kulturnih sadržaja osobama s invaliditetom i dr. Aktivnosti na tom planu mogu ostvariti pozitivan učinak na promidžbu turističke ponude, kreiranje turističkih proizvoda, očuvanje prepoznatljivog identiteta otoka te jačanje društvene kohezije na otocima.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO77 Broj kulturnih i turističkih lokacija za koje je primljena potpora	0	3
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije

RCR77 Posjetitelji kulturnih i turističkih lokacija za koje je primljena potpora	0	10.000
--	---	--------

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, ustanove u kulturi koje djeluju na otocima, TZ Šibensko-kninske i TZ gradova i općina
Financiranje mjere:	11.069.487,02 €
Rok provedbe mjere:	Prosinac 2029.

4.4. Razvoj infrastrukture i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru

U okviru područja *Razvoj infrastrukture i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru* podrazumijevaju se integrirana ulaganja u energetske učinkovitost i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije prilikom revitalizacije objekata javne namjene i njihovog stavljanja u funkciju, pri čemu će se u cilju smanjenja energetske ranjivosti otočnih JLS-ova koristiti pametna rješenja, potaknuti zeleni lokalni razvoj te unaprijediti kvaliteta okoliša na dobrobit otočnom stanovništvu. Potreba za navedenim prepoznata je s obzirom da većina otoka nije autonomna u opskrbi energijom, već ovisi o distribuciji s kopna, stoga je cilj poticati energetske učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora kako bi se među otočnim stanovništvom dodatno osvijestila potreba korištenja obnovljivih izvora energije kao dugoročnog rješenja.

Mjera 4.1.

Razvoj infrastrukture i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru

Svrha provedbe mjere:

Održivi otočni razvoj temeljen na obnovljivim izvorima energije i povećanju energetske učinkovitosti s tendencijom osiguravanja njihove samodostatnosti.

Mjera je preuzeta iz Plana razvoja Šibensko-kninske županije (Posebni cilj 12. Zelena i energetska tranzicija, mjera 12.1. Razvoj infrastrukture i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru), a ujedno doprinosi i ostvarenju posebnog cilja 3.2. Razvoj i poticanje izgradnje sustava obnovljivih izvora energije, uporabe čiste energije i energetske učinkovitosti Nacionalnog plana razvoja otoka.

Opis mjere:

U postizanju samoodrživosti značaja je uloga energetske tranzicije otoka uz razvoj pametnih rješenja i primjenu obnovljivih izvora energije. Kako bi se ostvarile prednosti obnovljivih izvora energije, od velike je važnosti protkati svo otočno tkivo (javni prostor, javne zgrade i kućanstva, gospodarstvo) idejom energetske tranzicije. Ovom se mjerom teži promicanju otoka Šibensko-kninske županije kao nositelja energetske tranzicije u smjeru razvoja pametnih i energetski neovisnih otoka („energy/resource independence“ aspekt). U tu svrhu predviđena je provedba aktivnosti koje

uključuju razvoj energetske učinkovite rješenja u javnom sektoru, pružanje podrške obnovljivim izvorima energije radi osiguranja dodatne sigurnosti u opskrbi energijom, poticanje energetske obnove zgrada javnih institucija, aktivnosti poticanja niskougljičnog razvoja gospodarstva i poticanja primjene rješenja zasnovanih na prirodi u okvirima obnove i revitalizacije, poticanje uspostave energetske zajednice i provedbe demonstracijskih mjera energetske učinkovitosti te pilot projekata i dr. Obzirom da se solarna energija koristi samo povremeno, nastojat će se aktualizirati potražnja za ovim oblikom energije kroz aktivnost razvoja mreže manjih desalinizatora na otocima, čime će se dodatno osnažiti energetske položaj otoka. Nadalje, aktivnosti kružne i zelene obnove imaju za cilj unaprijediti postojeći dotrajali građevinski fond. Zgrade su jedan od najvećih izvora emisija stakleničkih plinova, uz promet i industriju. Kombinacijom energetske obnove zgrada i kružne upotrebe građevinskih resursa zajedno s integriranim mjerama zelene obnove i revitalizacije ostvarit će se niže razine CO₂ u okolišu. U segmentu energetske učinkovitijeg grijanja i hlađenja na otocima mjerom se također potiče veća primjena dizalica topline koje koriste morsku vodu, a s ciljem smanjenja svjetlosnog zagađenja, poticat će se zamjena zastarjelih rasvjetnih tijela s energetske učinkovitom rasvjetom koja će smanjiti negativan utjecaj na okoliš.

Pokazatelji:

Pokazatelj ostvarenja	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCO19 Javne zgrade s poboljšanim energetske svojstvima	0	6.550,00 m ²
Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost za ukupno razdoblje teritorijalne strategije
RCR26 Godišnja potrošnja primarne energije	0 ⁷	1.300

Nadležnost za provedbu mjere:	Šibensko-kninska županija, jedinice lokalne samouprave, HEP, komunalne tvrtke
Financiranje mjere:	8.630.933,27 €
Rok provedbe mjere:	Prosinac 2029.

5. Opis integriranog pristupa rješavanju utvrđenih razvojnih potreba i potencijala

Procesom utvrđivanja razvojnih potreba i potencijala te uključivanjem otočnih razvojnih dionika u participativni pristup, identificirani su zajednički razvojni izazovi otočnog prostora Šibensko-kninske županije. Zbog navedenog se iskazuje potreba za uspostavom učinkovite i održive funkcionalne te prostorne organizacije s ciljem rješavanja razvojnih problema s kojima se otoci suočavaju. Integrirani teritorijalni program znatno će doprinijeti razvoju otoka na području Šibensko-kninske županije, kroz multiplikativne učinke koje omogućuju područja ulaganja kroz cilj 5.2. Poticanje integriranog i uključivog društvenog i gospodarskog razvoja, lokalnog razvoja u području okoliša, kulture, prirodne baštine, održivog turizma i sigurnosti u područjima koja nisu urbana, unutar Integriranog

⁷ S obzirom da se na području otoka Šibensko-kninske županije nalaze pretežito *brownfield* lokaliteti koji su prethodno izgubili svoju funkciju te se ne koriste u javne, društvene, gospodarske i druge svrhe, nije moguće izračunati primarnu potrošnju za takve objekte.

teritorijalnog programa 2021.-2027. Provedba razvojnih projekata predviđena je s ciljem ujednačenog teritorijalnog razvoja otoka, stoga su ulaganja ravnomjerno raspoređena u prostoru, uz pridavanje osobite pažnje rješavanju temeljnih izazova s kojima se otoci suočavaju. Provedba dijela intervencija istovjetnog je karaktera, usmjerena na osnaživanje infrastrukture i kapaciteta na većem broju otoka (primjerice kroz razvoj zaštite od požara i civilne zaštite na otocima te jačanje sustava za traganje i spašavanje na kopnu i otocima) što će sinergijski doprinijeti rješavanju zajedničke problematike u pogledu smanjenja rizika od požara i katastrofa te povećanja sigurnosti na otocima, ali i povezivanju otočnih dionika u sustavu civilne zaštite. Kroz provedbu projekata poticat će se i međusektorsko povezivanje, horizontalno povezivanje kao i okomito, povezivanje lokalnih i regionalnih jedinica lokalne samouprave te institucija kako bi se stvorila podloga za uspješnije provođenje aktivnosti usmjerenih na održivi razvitak otoka. Dionici će ujedno kroz različite oblike suradnje i partnerstva (neformalna, formalna) osnažiti kapacitete za uspješniju provedbu integriranih projekata. Na otocima će se provoditi i komplementarni projekti (ulaganja u iste sektore na različitim lokacijama), koji će osigurati povećanje dostupnosti sadržaja od općeg interesa (primjerice revitalizacijom zapuštenih objekata u multifunkcionalne prostore, uređenjem prostora naselja na otocima – trgova i parkova). Kombinacijom aktivnosti iz različitih sektora u okviru projekata pružit će se i mogućnost davanja integriranih odgovora na složene izazove otočnog razvoja na području Šibensko-kninske županije koji su u načelu multisektorske prirode zbog čega trebaju i multisektorska rješenja. Na taj će se način provedbom svakog projekta osigurati i doprinos više pokazatelja razvoja (primjerice integracijom mjera zelene infrastrukture i energetske učinkovitosti prilikom uređenja javnih površina, ulaganjem u regeneraciju prostora na otoka koji će se koristiti u svrhu razvoja poduzetništva i infrastruktura namijenjena promociji kulturne baštine i razvoja turizma i sl.).

Specifični cilj 5.2. u kontekstu otočnog prostora Šibensko-kninske županije posebice je važan u pogledu unaprjeđenja poslovne i javne infrastrukture na otocima. Društveni život otoka pretežito je sezonskog karaktera, a zbog specifičnog načina života i malog broja stanovnika koji na otocima borave tijekom cijele godine, lokalna zajednica ima važnu ulogu u kreiranju društvenih sadržaja. Ulaganjem u revitalizaciju javno-društvene infrastrukture (pr. društvenih domova i multifunkcionalne društvene infrastrukture) osigurat će se razvoj društvenih elemenata otoka i potaknuti djelovanje organizacija civilnog društva te će se pružiti uvjeti za pružanje socijalnih usluga u zajednici koje su zbog udaljenosti od kopna često nedostupne, dok će se uređenje i obnova drugih javnih prostora na kojima se građani okupljaju, zadržavaju i borave pozitivno odraziti na stvaranje boljih uvjeta za život na otocima. Većina otoka Šibensko-kninske županije okarakterizirana je visokim stupanjem ovisnosti o turističkoj djelatnosti, nedostatkom uvjeta i kapaciteta za razvoj šireg spektra djelatnosti, posebice jer su otoci suočeni s općim nedostatkom radnih mjesta koji je praćen procesom depopulacije. Ulaganja u poslovnu infrastrukturu kroz ITP, doprinijet će osnaživanju poduzetničke aktivnosti i postizanju veće konkurentnosti otočnog gospodarstva, osiguravanju radnih prostora za različite djelatnosti, kao i unaprjeđenju istraživačkih i inovacijskih kapaciteta te međusobnoj povezanosti gospodarskih subjekata koji na otocima djeluju. Kako budući razvoj gospodarstva ne bi narušio postojeći sačuvani okoliš te kako bi se iskoristili lokalni resursi za kružni razvoj gospodarstva, ulaganja kroz ITP horizontalnim bi pristupom doprinijela korištenju OIE u gospodarskoj i društvenoj infrastrukturi na otocima, osigurala bi smanjenje emisije stakleničkih plinova, potičući na taj način razvoj pametnih, održivih i energetske neovisnih otoka. Osim ulaganja u društvenu i poslovnu infrastrukturu, jačanju društvene kohezije na otocima znatno mogu doprinijeti i ulaganja u bogatu kulturnu baštinu koja potrebuje revitalizaciju i valorizaciju, kako bi se ostvarili puni potencijali razvoja kulturnog života te kako bi isti doprinijeli očuvanju otočnog identiteta. Postojeća sakralna baština, ostaci iz antičkih vremena, podvodna arheološka baština tek su neki od baštinskih elemenata otoka

koji čine kulturno-turističke lokacije, dok je istovremeno potrebno raditi i na očuvanju lokalnih običaja i informiranju lokalnog stanovništva o očuvanju kulturne baštine, s ciljem očuvanja tradicionalnih umijeća, obrta i običaja koji su najizloženiji preobrazbi ili nestanku. Valorizacija kulturne baštine kroz ITP, razvoj muzejske i posjetiteljske infrastrukture, osim pozitivnih učinaka na lokalno stanovništvo, može doprinijeti i stvaranju novih turističkih proizvoda, stvoriti uvjete za produljenje turističke sezone te utjecati na povećanje zaposlenosti na lokalnoj, regionalnoj, ali i na široj razini. Razvoj takvog oblika turizma može osigurati i povećanje održive komponente turističkog razvoja otoka te otpornosti na vanjske učinke.

Raznovrsni pritisci na sastavnice okoliša te klimatske promjene imaju znatan utjecaj na otoke koji su u mnogome ranjiviji u odnosu na kopno. Onečišćenja mora i smanjenje raznolikosti vodene flore i faune, kao i ugroženost rijetkih stanišnih tipova i vrsta na otocima, razlog su zbog kojeg je nužno provoditi mjere zaštite, obnove i održivog korištenja prirodne baštine. Pritom su osobito ugroženi prostori NP Kornati, kao i područja pod ekološkom mrežom Natura 2000, zbog čega je potrebno osigurati održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora. Ulaganja u okviru ITP-a, razvojem zaštite od požara i civilne zaštite na otocima, doprinijet će povećanju sigurnosti od prirodnih katastrofa poput suša, požara i poplava, koji nerijetko pogađaju otoke Šibensko-kninske županije. Postojeći izazov u osiguravanju pravovremene reakcije predstavlja i slaba razvijenost protupožarnih mreža putova, kao i nedovoljna razvijenost sustava vodno-komunalne infrastrukture, zbog čega je nužno poticati implementaciju i razvoj zelenih rješenja i plave infrastrukture. S obzirom da većina gospodarske aktivnosti na otocima počiva upravo na prirodnoj osnovi, ulaganja u prirodu i okoliš u okviru ITP-a predstavljaju i ulaganja u ekološku, ekonomsku i socijalnu održivost otoka. ITP ulaganja time nisu koncentrirana u zasebnim mjerama, već je osigurana interakcija između sektora s ciljem multiplikativnih benefita kroz međusektorsku integraciju.

U provedbu TS-a, kao i njegovu pripremu, bit će uključen širok spektar dionika, uključujući predstavnike jedinica lokalne samouprave, Šibensko-kninsku županiju, javne tvrtke, stanovnike otoka, vatrogasne službe, civilnu zaštitu, organizacije civilnog društva, turističke zajednice, itd. Razmjena iskustava osigurat će se kroz kontinuirano djelovanje otočnog partnerstva, ali i zajedničku provedbu projekata. Također, otočni će dionici biti zaduženi za zajedničku provedbu mjera definiranih TS-om, čime će se potaknuti razmjena praksi i metoda, dijeljenje ideja, s ciljem jačanja sposobnosti zajedničkog djelovanja te povećanja kvalitete i relevantnosti u provedbi predviđenih aktivnosti. Prednost teritorijalnog pristupa u mobiliziranju lokalnog stanovništva i lokalnih resursa trebala bi doći do punog izražaja kroz razvoj novih ideja, inovacija i eksperimenata koji uvelike obogaćuju sveukupni razvojni proces. Kroz djelovanje otočnog partnerstva, otočni će dionici osim u sudjelovanju u praćenju zadanih ciljeva i ishoda u provedbi TS-a, sudjelovati u dijeljenju iskustva o tome što je učinjeno u provedbi različitih mjera, prepoznavanju primjera dobre prakse koji mogu dati poticaj ili služiti kao vodič za neku aktivnost u sektoru djelovanja otočnih partnera, uspostaviti vezu između područja koja imaju zajedničke interese za određenu temu te davati povratne informacije ili smjernice za donositelje odluka.

6. Uključenost partnera ili Opis sudjelovanja partnera u pripremi TS-a

6.1. Uspostava Radne skupine/otočnog partnerstva

Radna skupina/otočno partnerstvo za Teritorijalnu strategiju razvoja otoka Šibensko-kninske županije uspostavljena je 17. veljače 2023. g. temeljem Zakona o regionalnom razvoju Republika Hrvatske (NN 147/14, 123/17 i 118/18), Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike

Hrvatske (NN 123/17, 151/22) te Odluke o pokretanju postupka izrade dopune Plana razvoja Šibensko-kninske županije za razdoblje od 2021. do 2027. g. Kroz sastav Radne skupine/otočnog partnerstva, osigurava se pokrivanje širokog spektra potreba i potencijala otočnog područja u županiji, vezanih uz spomenute indikativne operacije ITP-a za otoke. Radi osiguravanja *bottom-up* pristupa rješavanju lokalnih problema otočnog područja, u značajnoj su mjeri uključeni oni predstavnici koji raspolažu znanjem i praktičnim iskustvom te projektima i inicijativama usmjerenima k razvoju otoka, na razini predstavnika lokalne zajednice. Postupkom je imenovano 35 članova radne skupine, s predsjednikom radne skupine u tijelu Župana Šibensko-kninske županije.

Prilikom formiranja Radne skupine, vođeno je računa o stručnosti članova te o njihovoj ravnomjernoj zastupljenosti po svim temama od značaja za ITP za otoke. Članovi Radne skupine imenovani su na način da se zadovolje unaprijed definirani kriteriji, kojima je u sastav radne skupine predviđeno uključivanje sljedećih članova: predstavnika nositelja izrade TS-a (Šibensko-kninska županija), predstavnika svakog JLS-a koji obuhvaća otoke (Grada Šibenika, Grada Vodica, Općine Murter-Kornati, Općine Pirovac, Općine Primošten, Općine Rogoznica, Općine Tisno, Općine Tribunj), predstavnika javnog tijela čijim su djelokrugom zastupljene teme razvoja otoka obuhvaćene ITP-om (Javna ustanova PRIRODA Šibensko-kninske županije i NP Kornati), predstavnika gospodarskog sektora koji djeluje na otocima odnosno doprinosi razvoju otoka (TZ Šibenik, TZ Zlarin, TZ Brodarica-Krapanj, TZ Murter-Kornati, TZ Vodice, TZ Tisno, TZ Betina, TZ Jezera, Memorijalni centar Fausta Vrančića, Muzej betinske drvene brodogradnje, HGK – Županijska komora Šibenik), predstavnika socijalnih partnera koji djeluje na otocima odnosno doprinosi razvoju otoka (Centar za socijalnu skrb Šibenik), predstavnika organizacija civilnog društva čijim su djelokrugom zastupljene teme razvoja otoka obuhvaćene ITP-om (LAG More 249, LAGUR Galeb, Vatrogasna zajednica Šibensko-kninske županije, HGSS stanica Šibenik, Služba civilne zaštite Šibenik, Udruga za zaštitu prirode i okoliša te promicanje održivog razvoja "Argonauta", Ekološka udruga "Žir", Ekološka udruga Prvić Šepurine, Ekološka udruga "Zajedno za Krapanj", Udruga "Tatavaka", Udruga maslinara i magunjara Kaprije), predstavnik koji djeluje u istraživačkim organizacijama/sveučilištima čijim su djelokrugom zastupljene teme razvoja otoka obuhvaćene ITP-om (predstavnik Studija energetske učinkovitosti u Šibeniku).

Članovi radnih skupina su, u okviru svojih zadataka, sudjelovali na radnim sastancima radne skupine, sudjelovali u savjetovanju, konzultiranju i davanju mišljenja tijekom pripreme, izrade i donošenja teritorijalne strategije, sudjelovali u predlaganju i odabiru područja ulaganja u okviru teritorijalne strategije te će sudjelovati u praćenju zadanih ciljeva i očekivanih ishoda prilikom provedbe teritorijalne strategije.

2.6.2. Rad i zadaće Radne skupine/otočnog partnerstva

Sukladno Poslovniku o radu Radne skupine/otočnog partnerstva Šibensko-kninske županije, članovi Radne skupine prihvatili su proaktivno sudjelovati u procesu izrade Teritorijalne strategije razvoja otoka Šibensko-kninske županije. Otočno partnerstvo rukovodi se načelima ravnomjerne predstavljenosti članova, transparentnosti, jednakosti članova partnerstva te načelom usuglašavanja. Temeljni način djelovanja radnih skupina odvija se putem zajedničkih sjednica, koje su sazivane od strane regionalnog koordinatora – Javne ustanove Razvojne agencije Šibensko-kninske županije u dogovoru s predsjednikom radne skupine/otočnog partnerstva. Župan Šibensko-kninske županije kao predsjednik Radne skupine, određuje pojedinosti vezane uz rad (pravo na izlaganje, oduzimanje prava na izlaganje, plan rada za sljedeći sastanak i sl.). Članovi Radne skupine mogu zatražiti raspravu o pojedinoj temi vezanoj uz djelokrug radne skupine pisanim putem ili raspravu predložiti na

tekućem sastanku, dok je odlučivanje radne skupine moguće samo u slučaju nazočnosti većine članova. O tijeku odvijanja sjednica, s informacijama o mjestu i vremenu održavanja radionica, popisom nazočnih, dnevnim redom sastanka, sažetkom sastanka te rezultatima glasovanja, usvojenim odlukama te preporukama radne skupine, zapisnik vodi Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije. Aktivno sudjelovanje članova radnih skupina na sjednicama detaljno je prikazano u tablici u nastavku.

Tab 9. Održane sjednice radne skupine/otočnog partnerstva

SJEDNICA	TERMIN SASTANKA	SAŽETE TEME SASTANKA
Konstituirajuća sjednica radne skupine/otočnog partnerstva za izradu Teritorijalne strategije razvoja otoka Šibensko-kninske županije	02. ožujka 2023., 11:00 h, konferencijska dvorana Adriatic Business Centra	Izbor zamjenika predsjednika radne skupine/otočnog partnerstva, Prijedlog i usvajanje Poslovnika o radu radne skupine/otočnog partnerstva, Predstavljanje Integriranog teritorijalnog programa za otoke. Rasprava: - tema Privatni sektor kao prihvatljiv podnositelj kroz ITP za otoke – zaključak: Privatni sektor nije prihvatljiv kao podnositelj zahtjeva za ulaganja kroz ITP za otoke. Privatnom sektoru se omogućava ulaganje u okviru NPOO, PKK i ostalih programa, te je isključen iz ITP-a kako bi se izbjeglo preklapanje u aktivnosti sa drugim operacijama i programima. - tema Prihvatljivi podnositelji zahtjeva u sklopu ITP – zaključak: Prihvatljivi podnositelji zahtjeva ovisno o ulaganjima su: županije, jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine), javne tvrtke, ustanove, vatrogasne službe, civilna zaštita, turističke zajednice, ustanove u kulturi. - tema Energetska učinkovitost javnih zgrada i korištenje obnovljivih izvora – zaključak: Ulaganja u energetska učinkovitost provodit će se kroz projekte revitalizacije objekata javne namjene i njihovog stavljanja u funkciju, pri čemu će se također koristiti pametna rješenja čime će se smanjiti energetska ranjivost otočnih JLS-ova, potaknuti zeleni lokalni razvoj, unaprijediti kvalitetu okoliša i ostvariti dugoročne financijske uštede lokalnom gospodarstvu. - tema Jačanje otpornosti na klimatske promjene te smanjenje rizika od prirodnih katastrofa – zaključak: U segmentu klimatskih promjena, održivo upravljanje obuhvaća uspostavu i unaprjeđenje sustava nadzora i praćenja radi smanjenja rizika od katastrofa, s posebnim naglaskom na ulaganje u jačanje kapaciteta i operativne spremnosti civilne zaštite i vatrogastva. Kroz navedenu operaciju biti će omogućena izgradnja i obnova vatrogasnih domova, protupožarnih prometnica i prosjeka te nabava tematske/specijalizirane opreme i vozila za potrebe vatrogastva i sustava civilne zaštite. - tema Ulaganja u komunalnu infrastrukturu - zaključak: Za ulaganja u vodoopskrbu i odvodnju nisu planirana sredstva kroz ITP, već se ulaganja financiraju kroz nacionalne programe. - tema Postupak od ideje do realizacije projekta putem ITP programa - zaključak: Razvojne projekte na otocima moguće je financirati iz više izvora VFO 2021-2027: PKK/NPOO/ESF+ i dr., a ITP program fokusira se na projekte kojima se rješavaju specifični problemi i izazovi na lokalnoj i regionalnoj razini Razvojni projekti i projektne ideje moći će se predložiti za financiranje u postupku izrade TS. Osnovni uvjet prihvatljivosti je usklađenost sa

		programskim operacijama (ITP program - specifični cilj RSO5.2). Javni pozivi ITP programa za otoke na koje će se projekti moći prijaviti očekuju se u rujnu 2023. godine po završetku izrade i donošenja TS-a. 7. Tema rasprave: Vrednovanje i odabir projekata Zaključak - Projekti neće biti sastavni dio TS-a, već opis područja ulaganja/mjera/intervencija preuzetih iz Plana razvoja ŠKŽ ili iz NPRO koji doprinose operacijama ITP-a za otoke, a proizlaze iz analiza razvojnih potreba i potencijala područja te opisa integriranog pristupa. Javni pozivi u najavi biti će sinergija programskih elemenata/zahtjeva i identificiranih područjima ulaganja unutar TS-a u izradi. Svaki razvojni projekt morati će doprinositi minimalno jednom pokazatelju rezultata programa. Razvojna agencija ŠKŽ, temeljem smjernica dostavljenih od strane MRRFEU-a, prikupiti će sve projekte od značaja za razvoj otoka ŠKŽ kako bi se dobio uvid u zahtjeve za ulaganjima na području otoka. Prikupiti će se svi projekti bez obzira na njihovu mogućnost financiranja kroz ITP, te će se sa MRRFEU promotriti mogućnost financiranja projekata iz drugih izvora financiranja ili kroz bespovratna sredstva ili korištenjem zajmova. 8. Tema rasprave: Imovinsko pravni odnosi kao preduvjet prijave Zaključak: Riješeni imovinsko pravni odnosi osnovni su uvjet su za financiranje projekata iz sredstava EU.
		<i>nadopuna po provedbi sjednica</i>
		<i>nadopuna po provedbi sjednica</i>

Osim sudjelovanja na sastancima radnih skupina, partneri su aktivno sudjelovali u procesu izrade Analize razvojnih potreba i potencijala otočnog područja, prikupljanjem podataka i informacija za izradu analitičkih podloga, davanjem mišljenja i nadopunom statističkih i ostalih podataka iz područja djelovanja svakog člana, identifikacijom razvojnih potreba i potencijala za otoke Šibensko-kninske županije, s ciljem prepoznavanja specifičnih razvojnih izazova otoka te otvaranja mogućnosti za provedbu ciljanih intervencija i rješavanje lokalnih potreba. Radne su skupine također sudjelovale u utvrđivanju investicijskih prioriteta otoka te u procesu dorade identificiranih mjera za svaku operacije.

7. Financijski okvir

Financijski plan TS-a izrađen je kako bi se prikazali potrebni iznosi financijskih sredstava za provedbu operacija u cjelokupnom razdoblju provedbe Teritorijalne strategije Šibensko-kninske županije tj. utvrđenih mjera te kako bi se ustanovili mogući i planirani iznosi financiranja. Za provedbu mjera održivog otočnog razvoja putem TS-a u financijskom razdoblju 2021. - 2027. u okviru ITP-a, za otoke Šibensko-kninske županije je osigurana alokacija od 15,9 milijuna EUR koje je planirano dodijeliti kroz bespovratna sredstva. U nastavku se nalazi pregled indikativnog financijskog okvira sa prikazom iznosa sredstava za operacije i mjere koji su opisani u prethodnom poglavlju, a pregled u kojemu su prikazane nadležnosti za provedbu mjera i rokovi provedbe mjera prikazani su u Prilogu ovog dokumenta. Informacija o alokaciji sastoji se od procjene sredstava koja se očekuju iz ITP-a (prethodno istaknuta bespovratna sredstva i vlastito sufinanciranje te ukupan procijenjeni trošak provedbe operacije iz ITP-a) te županijskog proračuna i ostalih izvora financiranja, uključujući EU fondove, sredstva iz lokalnih proračuna te sredstava iz državnog proračuna.

NAZIV OPERACIJE	Ukupan procijenjeni trošak provedbe operacije iz ITP-a	Mjera za provedbu operacije	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (bespovratna sredstva)	Procijenjeni trošak provedbe mjere u EUR iz ITP-a (vlastito sufinanciranje)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (županijski proračun, osim ITP-a)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (drugi izvori financiranja, osim ITP-a i županijskog proračuna)	Referenca na stavku u županijskom proračunu za financiranje mjere	Referenca na ostale planirane izvore financiranja mjere
1. Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora	3.226.803,10€	1.1. Unaprjeđenje sustava civilne zaštite	611.968,16 €	107.994,38 €	323.516,78 €	1.294.067,15 €	Program 1022	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, NPOO i dr.
		1.2. Ulaganje u povećanu sigurnost javnih i prirodnih površina	917.865,35 €	161.976,24 €	188.821,55 €	755.286,23 €	Program 1022; 1021	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, NPOO i dr.
		1.3. Poticanje održivog upravljanja i valorizacije prirodne baštine te podrška mjerama zelene tranzicije integriranjem mjera zelene infrastrukture	1.212.949,12 €	214.049,85 €	256.213,93 €	1.774.855,72 €	Program 1021; 1020	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, NPOO i dr.
2. Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima	7.349.542,94€	2.1. Poticanje revitalizacije gospodarstva i društva na otocima i razvoj pametnih otoka	6.247.111,50 €	1.102.431,44 €	592.145,07 €	9.868.580,30 €	Program 1023; 1019; 1013	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, PULJP, NPOO i dr.

NAZIV OPERACIJE	Ukupan procijenjeni trošak provedbe operacije iz ITP-a	Mjera za provedbu operacije	Procijenjeni trošak provedbe mjere iz ITP-a (bespovratna sredstva)	Procijenjeni trošak provedbe mjere u EUR iz ITP-a (vlastito sufinanciranje)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (županijski proračun, osim ITP-a)	Procijenjeni trošak provedbe mjere (drugi izvori financiranja, osim ITP-a i županijskog proračuna)	Referenca na stavku u županijskom proračunu za financiranje mjere	Referenca na ostale planirane izvore financiranja mjere
3. Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima	4.567.912,66€	3.1. Revitalizacija i valorizacija kulturne baštine uključujući unaprjeđenje sustava upravljanja i očuvanja kulturne i povijesne baštine te razvoj i poticanje sektora kreativnih i kulturnih industrija	3.882.725,76 €	685.186,90 €	500.314,87 €	6.001.259,49 €	Program 1010; 1035; 1014; 1021	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, PULJP, NPOO i dr.
4. Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima	3.561.623,65€	4.1. Razvoj infrastrukture i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru	3.027.380,10 €	534.243,55 €	413.861,92 €	4.655.447,70 €	Program 1032	Sredstva iz lokalnog i državnog proračuna, PKK, NPOO i dr.

8. Okvir za praćenje provedbe TS-a

Ovo poglavlje daje uvid u odgovornosti svih dionika provedbe TS-a, način i dinamiku praćenja provedbe TS-a te obveze izvještavanja u okviru ITP-a.

U provedbu TS-a, bit će uključeni sljedeći dionici: MRRFEU, Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije (SAFU), Šibensko-kninska županija kao nositelj provedbe TS-a (Jedinica za provedbu TS-a), Otočno partnerstvo i Koordinacijski odbor ITP-a.

MRRFEU ima funkciju Upravljačkog tijela (dalje u tekstu: UT) za provedbu ITP-a, dok ulogu Posredničkog tijela za provedbu operacija obavlja SAFU. Funkcije obaju tijela definirane su čl. 6 st. 1 i čl. 9 st. 1 Uredbe o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za provedbu programa iz područja teritorijalnih ulaganja i pravedne tranzicije za financijsko razdoblje 2021.-2027. (Narodne novine, broj 96/2022). MRRFEU u svojstvu UT-a za provedbu ITP-a priprema i objavljuje pozive na dodjelu bespovratnih sredstava, dok SAFU kontrolira i odobrava korisnikove zahtjeve za nadoknadom sredstava temeljem Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava.

Šibensko-kninska županija uspostavlja Jedinicu za provedbu TS-a kao operativno tijelo koje će biti odgovorno za koordinaciju provedbe TS-a. Jedinicom za provedbu TS-a će upravljati voditelj, a njen zadatak će biti administrativna i tehnička podrška vezana uz operativnu provedbu TS-a sukladno zadanom planu provedbe TS-a. Surađivat će i komunicirat s potencijalnim prijaviteljima projekata, korisnicima ugovora, Otočnim partnerstvom, stručnjacima i relevantnim tijelima koji su uključeni u provedbu TS-a te drugom zainteresiranom javnošću. Jedinica za provedbu TS-a će zaprimati projektne prijedloge s područja otoka unutar županije prije prijave na poziv te ih predstavljati Otočnom partnerstvu radi dobivanja suglasnosti na iste. Također, organizirat će sastanke i poticati konzultativni proces prilikom provedbe TS-a sa svim tijelima/dionicima koji sudjeluju u provedbi TS-a te usko surađivati s MRRFEU, sudjelovati u radu Koordinacijskog odbora ITP-a i izvještavati o provedbi TS-a.

Uloga Otočnog partnerstva nastaviti će se i u provedbi TS-a. Otočno partnerstvo će imati aktivnu ulogu u praćenju provedbe TS-a koje će mu biti omogućeno kroz periodično izvještavanje od strane Jedinice za provedbu TS-a. Otočno partnerstvo će pratiti napredak u provedbi TS-a, davati suglasnost na značajnije izmjene TS-a, davati suglasnost na projektne prijedloge zaprimljene od strane Jedinice za provedbu TS-a te predlagati poboljšanja u načinu provedbe TS-a. Predstavljat će stavove otočnih dionika oko najvažnijih pitanja vezanih uz provedbu TS-a. Radom Otočnog partnerstva osigurava se kontinuirana zastupljenost i informiranost otočnih dionika o napretku provedbe sukladno principima dobrog upravljanja.

U svrhu praćenja, nadzora i usmjeravanja provedbe ITP-a uspostaviti će se Koordinacijski odbor ITP-a. Koordinacijski odbor sačinjavat će predstavnici MRRFEU-a, SAFU-a te predstavnika županija i Jedinica za provedbu TS-a. Ulogu Tajništva Koordinacijskog odbora ITP-a obavljat će MRRFEU. Koordinacijski odbor ITP-a sastajat će se jednom godišnje, a po potrebi i češće, pri čemu će se očitovati na dostavljene izvještaje o provedbi TS-a te moguće prijedloge izmjena TS-a. Primarna zadaća Koordinacijskog odbora ITP-a je pratiti napredak provedbe TS-ova, donositi zaključke o uspješnosti provedbe i aktivnostima koje je potrebno poduzeti kako bi se osiguralo efikasno postizanje ciljeva TS-ova i ITP-a u cjelini.

Praćenje provedbe TS-a obavlja se s ciljem provjere je li stvarna provedba TS-a u skladu s predviđenim planom provedbe te hoće li prethodno postavljen skup ciljeva biti ispunjen u

planiranom opsegu i vremenu. Praćenje provedbe TS-a obuhvaća financijski i fizički napredak provedbe TS-a, mjeren kroz doprinos pokazateljima ostvarenja i rezultata.

Za teritorijalne strategije, praćenje provedbe i izvještavanje provodit će se na trima razinama:

- Projektna razina - Korisnik (potpisnik ugovora) prema Posredničkom tijelu za provedbu operacija (SAFU). Izvještavanje na ovoj razini definirano je ugovorom o dodjeli bespovratnih sredstava.
- Razina TS-a – Jedinica za provedbu TS-a je obveznik izvještavanja o provedbi TS-a prema Otočnom partnerstvu i MRRFEU
- Programska razina - MRRFEU izvještava o napretku ITP-a prema Europskoj komisiji.

Jedinica za provedbu TS-a zadužena je za prikupljanje podataka o provedbi TS-a, i to na razini pojedinačnih projekata/ugovora. Korisnici ugovora redovno obavještavaju Jedinicu za provedbu TS-a o stanju projekata. Usporedno, o provedbi projekata, sukladno potpisanom Ugovoru, Korisnici izvještavaju i SAFU. Temeljem povratnih informacija Korisnika, Jedinica za provedbu TS-a kontinuirano prikuplja podatke te ih sistematizira dvaput godišnje, kroz dva šestomjesečna izvještaja. Jedinica za provedbu TS-a šestomjesečne izvještaje daje na suglasnost Otočnom partnerstvu, a zatim, uz suglasnost Otočnog partnerstva, na uvid i odobrenje MRRFEU. MRRFEU po primitku izvješća organizira sastanke Koordinacijskog odbora ITP-a.

Praćenje provedbe TS-a, pravila i rokovi izvještavanja te format i sadržaj izvješća bit će detaljnije uređeni Sporazumom o provedbi TS-a.